

stane

SPLOŠNA KNJIŽNICA

Zvezek 12.

FR. MILČINSKI

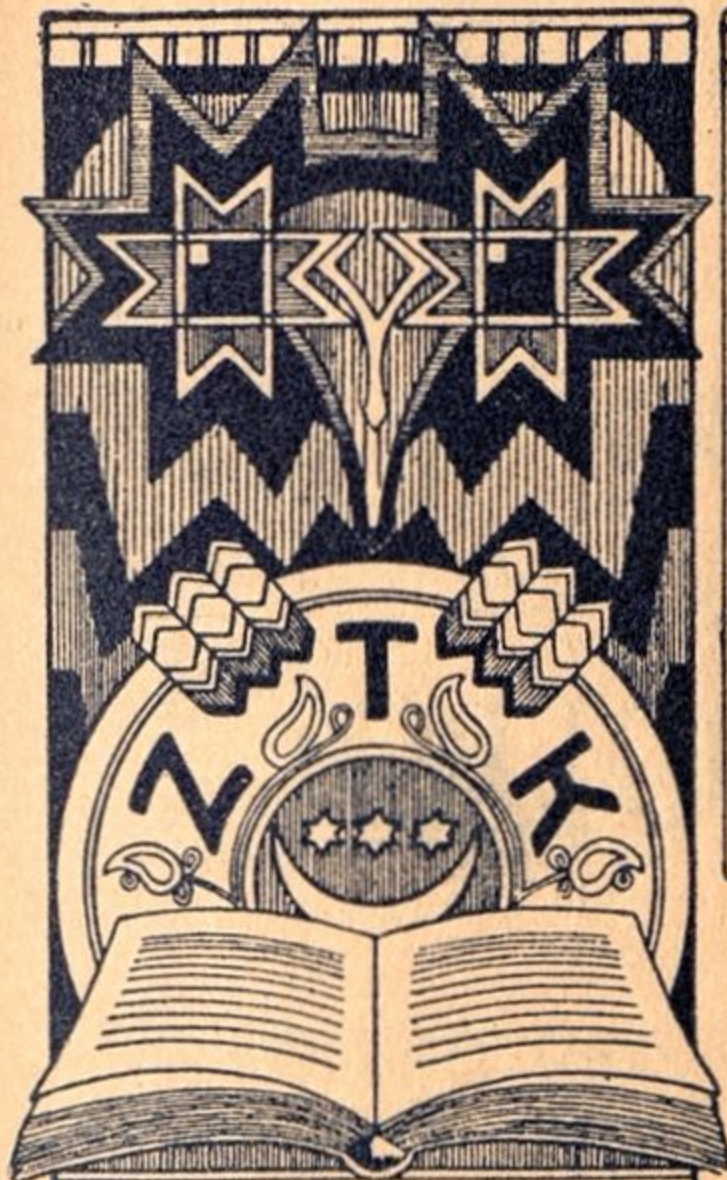
MOGOČNI PRSTAN

NARODNA PRAVLJICA
V ŠTIRIH DEJANJIH

V LJUBLJANI 1923

NATISNILA IN ZALOŽILA
ZVEZNA TISKARNA
IN KNJIGARNA

LEPOSLOVJE

DRAMA

MLADINSKI SPISI

ZNANOST

STROKOVNE VEDE

UMETNOST

ZAKONI IN
NAREDBE

RAZNI SPISI

FR. MILČINSKI

Mogočni prstan

NARODNA PRAVLJICA V ŠTIRIH DEJANJIH

V LJUBLJANI 1923

NATISNILA IN ZALOŽILA
ZVEZNA TISKARNA IN KNJIGARNA

2665029

Vse pravice pridržane.

Glasbo je zložil Viktor Parma, skladatelj v Mariboru,
Tatenbachova ulica 19.

Uprizoritev bo dovoljeval pisatelj diletantskim
odrom za dobrodelne ali kulturne svrhe brezplačno, čim
si nabavijo pri založništvu vsaj 20 izvodov te igre.
Za stran uporabe Parmove glasbe pa se morajo domeniti
s skladateljem.

030000756

855/22

SPLOŠNA KNJIŽNICA: 12

OSEBE:

Kraljica belih vil.

Vila Dragomila.

Tri vile, čuvarice zakladov.

Trije škratje.

Car Aleš eno manj nego deseti.

Princesa Vijola, njegova hči.

Minister Rigomir.

Minister Rogoslav.

Strežaj.

Deveti kralj.

Minister Mehmed.

Dva črna sužnja.

Stražarja.

Sluga.

Glasnik.

Prvi mož iz naroda.

Drugi mož iz naroda.

Majka Marta.

Stanko, njen sin.

Kuža Zvestin.

Muca Liza.

Evfemija roj. Prezeljtajg.

Tonček

Tinček

Binček

Mirkec

Markec

njeni otroci.

Vile. Sejavci. Žanjice. Mlinarji. Peki. Narod.

PRVO DEJANJE.

1.

V borni koči majke Marte. Pičla oprava. Na levi ognjišče. V zad vrata, ki so ves čas odprta.

MARTA (*gleda s praga venkaj*): Ni ga še, kje se neki mudi? — Nak, tak fantè! Star je osemnajst let, pa včasih katero napravi — človek bi mislil, še štirinajst jih nima. (*Stopi zopet k ognjišču in kuha.*)

STANKO (*se pojavi na pragu, nekaj nosi pod suknjo*): O majka, pomislite —

MARTA: Kje si postajal toliko časa? Ali si prodal butaro? Ali si kupil kruha?

STANKO: O mati, takšna sreča!

MARTA: Zakaj tiščiš hlebec pod pazduho? Sinko, to se ne spodobi! Kruh je božji dar — lepo ga položi na mizo!

STANKO: Koj! Koj! (*Privleče izpod suknje majhnega psička in ga postavi na mizo.*) Vi ne veste —

MARTA: Nesrečni otrok, mar je to hlebec, mar je to kruh? Kaj si zopet uganil! Ali mi ne daš nemarne živali koj z mize!

STANKO: Kaj ne, da je lep! Vedel sem, da ga boste veseli. — Butaro sem imenitno prodal. Kuharice so se kar steple zanjo, še predno sem prišel do peka — cel groš sem izkupil! Pa je bila tudi velika butara, tri dni bodo lahko kurile z njo!

MARTA: Kje je hlebec?

STANKO: Kruha sem kupil zanj. (*Prestavi psa na ognjišče.*) Tako velik hlebec sem dobil — pri peku me že poznajo in so rekli, zakaj nisem prinesel butare tja.

MARTA: Kje je hlebec?

STANKO (*pokaže na psa*): Tamkaj! (*Se zavé in se zasmije.*) Hahaha! Počakajte, da po vrsti povem — to ni majhna reč! — Grem s hlebcom proti domu, pridem čez pašnik — holej! na pašniku so pastirji in se igrajo. Pomislite — kužka, tega-le revčka, so imeli privezanega ob drevo, v tla so imeli zarisano črto, s te črte so v kužka metali kamenje, kdo ga bo bolje zadel!

MARTA: Grdi zanikarneži! Uboga žival! Kam si ga dal? Glej ga, na ognjišče! Mar bi rad, da se speče?

STANKO (*ga vzame z ognjišča in se ozira, kam bi ga dèl*): Pa če bi vi čuli kužka, kako milo je vokal in prosil — vse sem ga razumel! (*Ga de-*

ne na postelj in ga malo zadene.) Rekel sem: Pastirčki, nikarte! Ne mučite in ne morite prijaznega psička, dajte ga rajši meni! — Rekli so: Za hlebec ti ga prodamo, drugače ga ne dobiš. Pa smo tako naredili. Ali ni bila kupčija dobra?

MARTA: Žival je usmiljenja vredna, prav je, da si jo rešil. — Ali tudi ti se mi smiliš, ko stradaš kruha! Preljubo moje dete, ne skorjice nimava kruha, ne prahu moke ni v predalu! Predno drugo butaro zbereš, poteče ves dan — jaz reva ti pa ne morem pomagati. O, da sem zopet zdrava in krepka, kakor sem bila!

STANKO: Ne skrbite, majka, ne bova stradala kruha ne! Vaš Stanko ni tako lahkomišeln, kakor se vam zdi. Ne poznate me! Varčeval sem! In sem varčeval vsa leta! In sem si prihranil — kaj pravite, koliko?

MARTA: Ti moj ljubi dečko, kako bi ti želela srečnejših dni!

STANKO: Groš sem si prihranil! Cel groš! Kadar bi jih bilo sto, pa bi vam kupil graščino. Moja majka — grajska gospa! — Poglejte, to-le je moja blagajna! (*Izvleče iz skrinje veliko vrečo, z dna vreče groš.*) Nič ne dé, pa naj gredo lepi ti prihranki danes še za kruh. Saj imava kužka, ne? — Kako ti bo ime, kuža? Zvestin boš, kaj ne, če boš zvest. Zdaj pa kar grem. Z Bogom, Zvestin, z Bogom, majka — koj, koj se vrnem! (*V vratih*

sreča sosedo Evfemijo s petimi otroki.) Klanjam se gospa rojena Prezeljtajg, z Bogom, Tonček, Tinček, Binček, Markec, Mirkec! (*Odhiti.*)

2.

(EVFEMIJA in OTROCI gledajo za Stankom. PRVI OTROK se drži matrinega krila, OSTALI držé drug drugega za obleko.)

EVFEMIJA (*beraško gosposki našemarjena, s klobukom na glavi. Govori afektirano*): Oh, kako hiti, grozno! Kar kadi se za njim — na, ni ga več! — Náklon, gospa Marta! Zdaj mi je pa baš ušel gospod sin. — Lepo pozdravite, otroci!

OTROCI (*stoje v vrsti ob materi, vsi držé prst v ustih*): Poljubljam ro-ko!

MARTA: Bog daj, soseda! Pozdravljeni, otročajčki! Mar bi kaj radi od Stanka?

EVFEMIJA: Oh, nič posebnega! (*Sede.*) Toliko, da vam spanja ne odnesem! — To svojo mladino bi bila rada izročila vašemu gospodu sinu, da bi malo gledal nanjo, dokler se ne vrnem. Važno pot imam — grozno!

OTROCI (*enoglasno*): Mama, laaačen! (*Zopet dajo prst v usta.*)

EVFEMIJA (*ogorčena*): Tiho! (*Potem zopet sladko*): Ne verjemite jim, gospa! Včeraj so jedli, predvčerajšnjim tudi, grozno! — siti so, da komaj dihajo.

MARTA: Par krompirčkov imam skuhanih — otročajčki, ali bi jih jedli?

OTROCI (*zarajajo okoli Marte*): Živela!

EVFEMIJA (*ogorčena*): Deca — prosim vas —

MARTA (*daje otrokom iz lonca krompir*): Ta je tvoj — tebi tudi enega — in tebi — in tebi — in tebi — naj vam tekne! Eden pa še ostane za Stan-ka. Šel je po kruh. Ko ga prinese, se pogovorimo naprej.

EVFEMIJA: Ni treba, gospa soseda, ni treba, res niso lačni. Grozno! Ali ste se zahvalili, deca?

OTROCI (*iz polnih ust*): Poljubljam ro-ko!

EVFEMIJA: Upam, da vam skoro poplačam z obrestmi vašo ljubeznivost. — Oh gospa, tako sem nesrečna! Oh, da me je morala neusmiljena usoda vreči baš v to zanikarno deželo, med to neizobraženo ljudstvo, mene, rojeno Prezeljtajg! Moj rajnik me je bil preslepil, pripeljal me je semkaj v svojo domovino in sem mislila, sprejeli naju bodo s častjo in lepo bodo naju preskrbeli. Ná, pa so naju komaj pogledali in rajnik je moral delati kakor vsak drugi in je ta človek zraven še žvižgal in pel! Grozno! Mene je grizlo, vsak dan sem mu razkladala, kako nemarna je ta dežela, kako surovo to ljudstvo, on pa je le žvižgal in pel pa sem bila huda pa je dejal, da me ne bo več poslušal in je umrl, grozno! — in mi pustil teh pet.

MARTA: Zdravi so in bistri, hvala Bogu! In vi, soseda, ste tudi zdravi in ste še mladi in vam ni sile za delo in kruh.

EVFEMIJA: Grozno! Jaz, rojena Prezeljtajg, naj delam! Mar sem se zato možila v to nesrečno deželo? — Gospa soseda, nikomur še nisem povedala, vam sedajle povem — pogledjte tole prošnjo! (*Privleče iz nedrja dolg papir.*) V tej prošnji je natančno popisana vsa moja nesreča, da sem razočarana vdova s petimi nepreskrbljenimi otroki. Odločila sem se, to prošnjo nesem pred samega carja. — Deca, da mi ne boste krompirjevih olupkov metali po parketu!

OTROCI: Ne bomo, smo jih pojedli. (*Se zopet postavijo v vrsto kakor prej, s prstom v ustih.*)

EVFEMIJA: Grozno! Danes je najugodnejša prilika, da prošnjo izročim, ko pride car semkaj v naš kraj.

MARTA: Ali je mogoče?

EVFEMIJA: Pride, pride — in princesa z njim in ves dvor! Moj rajniki mož je bil pravi stric Martanove Maričke, ta je omožena s prvim nadomestnim dvornim pometačem, ta je izvedel od konjarja. Prav semkaj pride car, tukaj je meja, tukaj bo pričakoval Devetega kralja.

MARTA: Kaj ne poveste! Danes da pride in semkaj? Da je torej le res, da se bo mila naša princesa poročila z Devetim kraljem?

EVFEMIJA: Seveda se bo poročila, naj se hoče ali ne. In je v tej-le prošnji natanko povedano, kako da je bil moj rajnki mož pravi stric Martanove Maričke, ki je omožena s prvim nadomestnim dvornim pometačem, in z ozirom na te zasluge in ker sem rojena Prezeljtajg, da bi bilo prav in pošteno, da bi mene razočarano vdovo in mojih pet nepreskrbljenih otrok —

OTROCI: Mama, laaačen!

EVFEMIJA: Tiho! — redili iz carske kase! — Da le pridem do njega — drugo me ne skrbi! Oh, vajena sem generalov in baronov in prošenj, grozno!

MARTA: Bog vam daj srečo, sosedka! Vsi imamo svoje težave. Tudi na carjevem dvoru jih imajo. Princesa se mi smili, pravijo, da ne mara ženina, Devetega kralja, da je krut in ljut.

EVFEMIJA: Ali ga mara ali ne, vzeti ga mora, zapisana mu je! Zapisal mu jo je sam oče car.

MARTA: Ni mogel drugače. Tega je deset let, princesa je bila stara šest let — takrat je bila v deželi silna lakota — vsa drugačna, kakršna je zdaj. Svetli kroni se je smililo ljudstvo, iskala je pomoči, nikoder je ni dobila. Le Deveti kralj je ponujal in dal pet vreč zlata, toda se je moral zavezati car, čez deset let da vrne dvakrat toliko ali pa mu da edino hčer za ženo.

EVFEMIJA: Deset let je preteklo, zdaj bi car rad obdržal zlato in hčer tudi — to je gospoda!

MARTA: Vseskozi so bila slaba leta — odkod vzeti denar? Uboga princesa, žrtvovala se bo za nas!

EVFEMIJA: Oh, gospa sosedica, taka žrtev? Jaz bi se koj rada žrtvovala mesto nje. Pomislite — Deveti kralj, to je grozno lepa partija!

3.

STANKO (*pride upehan in z žarečim obrazom, pod suknjo nekaj nosi*): Majka, majka, to pot mi je bila sreča posebno mila! Klanjam se, gospa rojena Prezeljtajg! Dober dan, Tonček, Tinček, Binček, Markec, Mirkec!

EVFEMIJA: Slednjič ste prišli, mladi gospod! Ali ste videli carja?

STANKO: Nisem. Ali vse črno je ljudi, ki ga čakajo; pravijo, zdaj zdaj bo tukaj.

EVFEMIJA: Oh, potem pa moram kar na pot. (*Oblači strgane rokavice.*) Gospod Stanko, sprejmite mojih pet pod svoje varstvo, malo pazite nanje, kmalu pridem nazaj. Grozno! (*Skrivaj otrokom.*) Stanko ima kruha! — Naklon, gospa sosedica! Naklon, gospod Stanko! (*Odide.*)

4.

OTROCI (*plešejo okoli Stanka in pojejo*): Stanko bo dal kruha! Stanko bo dal kruha!

MARTA: Revčki, kako so lačni! Kar semkaj daj hleb, teže čakajo kakor midva!

STANKO: Hleb? Saj res — hleb! (*Se popraska po glavi in počasi privleče izpod suknje majhno mucko in jo postavi na mizo.*)

OTROCI (*ploskajo v roke*): Muca, muca! (*Vzemo jo z mize in se na tleh z njo igrajo.*)

MARTA (*sklene roke*): Takšen kruh si prinesel!

STANKO (*klavrno*): Takšen! — (*Živo.*) Preljuba moja majka, ni šlo drugače! V vreči so jo imeli in so jo hoteli utopiti v ribniku — zadnji hip sem prišel, skoro je bilo prepozno! Pa so mi jo prodali za hleb. Za hleb kruha tako lepo muco — ali ni to imenitna kupčija?

MARTA: Moj Stanko, tebe bo od same dobrote konec.

TONČEK: Muca je lačna!

OSTALI ŠTIRJE OTROCI: Mi smo tudi lačni!

KUŽA (*na postelji*): Hav, hav, jaz tudi!

OTROCI (*se usujejo okrog kuže*): O, kuža, kuža!

MARTA: Nak! Toliko lakote še nismo imeli pri hiši!

STANKO (*šaljivo ukazuje*): Lakota — stoj! — Častita gospoda, posluh! Še malo potrpite vsi vkupe, vas prosim prav vljudno! To pot vam resnično prinesem kruha. Pek me pozna, pek mi bo zaupal hlebec — častno besedo mu bom zastavil in klobuk. Jutri pa mu plačam z butaro. (*Steče skozi vrata.*)

OTROCI (*kriče za njim in ploskajo v roke*):
Lačen, lačen, lačen! Havhav! Mijav!

MARTA (*si tišči ušesa*).

5.

Izpremembra. Kratko skalnato prizorišče. Na desno za odrom grohot odhajajočih pastirjev.

STANKO (*s kačo okoli vratu. Oponaša jih*):
Hohoho — le smejite se! Ob hleb ste me zopet spravili, rokomavhi zanikarni! Da bi vas — e, naj vam tekne! Ali kačica, tebe sem le otel od grozne smrti! Zakurili so in na ogenj so te hoteli vreči neusmiljenci, da bi v strašnih mukah poginila, revica moja nebogljena! Sem pa vendar-le rajši dal hleb kruha zate. Le pomiri se, kačica, kar treseš se! Morebiti imaš mamico, morebiti imaš sestrico, čakajo te — kako bi žalovale, če se ne bi več vrnila! Mene tudi čaka preljuba majka — v kakih skrbelih je, kadar se zakasnim le za pol ure! — Ojej, ojej, še sedem drugih lačnih kljunov me čaka, brez hleba se skoro ne upam domov! Še enkrat moram nazaj k peku; na klobuk mi je bil zaupal hleb, morebiti mi ga to pot zaupa na obraz. (*Dene kačo ob skalnatem ozadju na tla.*) Tako-le! Kar lepo se splazi, kamor veš in znaš, pazi, da ne prideš v roke onim potepinom — in doma lepo pozdravi! — Glej jo, kako prijazno me gleda! Kaj bi pa rada? Na! poljubček mi je dala na roko! Nak, čisto nič mi ni žal, da sem zate dal hleb. Tako prijazna živalica!

Najraje bi še tebe vzel domov, pa vem, da si skalovja bolj vajena nego hiše. Rada bi kvišku zlezla v skalo, kaj? pa ne moreš? Čakaj, pomagam ti — tako-le, tukaj je v skali razpoka — smuk noter!

Kača izgine za skalo, tačas se skala odpre.

STANKO (*sede vznak in se prične križati*):
Pomagaj mi Bog!

6.

V skalni odprtini se prikaže VILA DRAGOMILA, nakit ji ima kačje oblike.

DRAGOMILA: Ne boj se me, mladi junak! Kačja sem vila Dragomila, rešil si me strahovite smrti v ognju. Nebo te plačaj za tvoje dobro srce! (*Ga dvigne s tal.*)

STANKO (*se prepaden umika*): Vila!

DRAGOMILA: Kače se nisi bal, pa se niti mene ne boj! Bele vile nismo sovražne dobrim ljudem, dasi se skrivamo človeškim očem. Kraljica, naša mogočna mati, že vé o tebi in kako si ji rešil ljubljeno hčer. Vesela bo, da te vidi in se ti zahvali. Stopi z menoj v naše kraljestvo, brez skrbi mi daj roko in me slédi!

STANKO (*jo kakor omamljen uboga*).

7.

Vse skalnato ozadje se odpre in pokaže se kraljestvo vil v prostorni podzemni duplini. Ob desni strani vzvišen prestol, na prestolu kraljica vil, navzdol po stopnicah so razvrščene vile. Ob vznožju stopnic leže tri skalnate grude, za njimi stoje vile čuvarice zakladov.

KRALJICA VIL (*stopa navzdol*): Pozdravljen v našem kraljestvu, mladi naš bratec! Vse, kar žije in klije pod milim nebom, je ustvarila ista roka, vsi smo otroci iste večne božje sile. Rešil si kačico, božjo stvarico, pa si rešil svojo lastno sestrico v Bogu. Bodi pozdravljen, ljubi bratec! Bodi zahvaljen!

VILE (*se priklanjajo*): Bodi zahvaljen!

DRAGOMILA (*ga poljubi na čelo*): Bodi zahvaljen!

STANKO: Ves sem zmeden. Kraljica, nikar meni hvale in zahvale! Ko smo vsi eno v Bogu, nisem mogel drugače: rešil sem kužka, rešil sem muco pa sem rešil to, to — kačico tudi!

KRALJICA: Dobrega srca si, takšen ostani! Dobro srce je največje bogastvo, je največja moč: vse osrečuje okrog sebe, vse premaga. Ker imaš dobro srce, imaš več, nego ti moremo dati. — Nam vilam so izročeni v varstvo vsi podzemski zakladi. Skrivamo jih pred človeškim očesom, človeškemu rodu so vir neizmernega zla. Le kjer jih vlada dobro srce, tam tudi naši zakladi prineso blagor. Bratec naš ljubi, ki imaš dobro srcé — naši zakladi so tvoji, vzemi si jih!

Odpre se prva skala ob vznožju prestola, iz nje udari mil in bel svit.

PRVA VILA ČUVARICA: Ná srebra belega, čistega — kakršen je lunin svit, kakršen je večni sneg na nedostopnih vrheh!

Odpre se druga skala, iz nje zasijo topli rumeni žarki.

DRUGA VILA ČUVARICA: Ná zlata, žarkega, vročega, kakor ogenj solnca greje in mami!

Odpre se tretja skala, močen vijoličast blesk se širi iz nje.

TRETJA VILA ČUVARICA: Ná dragega kamenja! V njem je zbran najčistejši blesk srebra in zlata in tajne ima moči!

KRALJICA: Vzemi in rabi, da bo v srečo tebi in vsem okoli tebe!

STANKO (*preplašen gleda vse bogastvo*): Ne, ne, kraljica! Groza me je tolikšnega bogastva, oko me boli od njegovega sijaja. Kar sem storil, mi je velevalo srce in sem moral storiti! In tudi stroškov nisem kaj imel — le hlebec kruha sem dal. — Ojej, na kruh sem skoro pozabil in na dom! Dovoli, kraljica, da grem! Hiteti bom moral, doma mi je majka v strahu, sosedovih pet pa tudi vem, da čivkajo za kruhom, in še kuža in še muca —

KRALJICA: Ne skrbi, moj bratec, ničesar ne boš zamudil! — Čisto srce imaš brez lakomnosti. Namenjena ti je večja naloga — mislim, da se ne varam: ti ji boš kos! (*Snema si z leve roke prstan.*)

Rahlo grmenje.

VILE (*se radostne čudijo*): O —!

KRALJICA: Ná prstan! Priprost je in železen, za spomin ti bodi na današnji dan!

STANKO (*ga jemlje*): Prijazen spomin mi bo, rad ga vzamem, hvala ti!

KRALJICA: Na sredinec leve roke ga natakni — zdaj je tvoj!

STANKO: Prelepa hvala, zdaj je moj!

KRALJICA: Ko je prstan tvoj, poslušaj me! Ta prstan ima svojo moč, večjo, nego jo ima srebro, zlato in drago kamenje. Čuvaj prstan, da ga ne izgubiš, in nikomur ne razodeni njegove moči, lahko bi ti bilo v pogubo!

VILE (*svareče*): Njegove moči ne razodeni nikomur!

KRALJICA: Ta prstan ti izpolni vse želje — čuješ me, vse želje. Le nad srci nima moči, srcu vlada le srce. To si dobro zapomni: nad srci nima moči, srcu vlada le srce!

VILE (*svareče*): Nad srci nima moči, srcu vlada le srce.

KRALJICA: Vse druge želje ti prstan izpolni. Trikrat ga zasučješ na sredincu leve roke, pa se ti oglase trije škratje, sužnji, pokorni prstanu, in bodo storili, kar jim ukažeš.

STANKO: Ali je mogoče? Pa bi mi tudi pomagali delati butare?

KRALJICA (*smehljajoča se*): Tudi. Vse kar želiš.

STANKO: To je lepo! Za tako pomoč sem ti prav zelo hvaležen. Če bomo pridni, naredili bi jih jaz in trije škratje — smo štirje — v enem dnevu

kar za poln voz. — Kaj pa, ali bi mi jih tudi pomagali peljati v mesto?

KRALJICA: Seveda bodo.

STANKO: Butare bomo prodali, vse bo kupil pek, čudovito bomo dobili denarja in bomo nakupili kruha in moke in soli in medu in vsega!

KRALJICA: Pa to ti prstanu pokorni škratje lahko preskrbe brez butar in peka in prodaje. Kar ukaži jim!

STANKO: Je to mogoče? Da mi še treba ne bi bilo, da tečem k peku?

KRALJICA: Poizkusi! Trikrat zasukaj prstan: prvič — drugič — tretjič!

STANKO (*suče prstan*): Prvič! Drugič! Tretjič!

Rahel grom. Pojavijo se TRIJE ŠKRATJE, sužnji prstana, in se klanjajo Stanku.

8.

PRVI ŠKRAT: Gospodar mogočnega prstana, kaj želiš? Ali ti postavimo sijajno graščino?

STANKO (*zavzet*): Ne, ne, ne!

DRUGI ŠKRAT: Ali ti postrežemo z zlato kočijo, z brzimi konji belci, s krasnimi oblačili?

TRETJI ŠKRAT: Ali si želiš bogato obložene mize z najfinejšo in najslajšo jedjo in pijačo od te strani morja in od one strani?

STANKO: Ne, ne, lepa hvala! Vsega tega mi ni v mislih. Druge nimam želje, nego — za hleb

kruha vas lepo prosim. Pa je lahko malo večji hleb, ako je mogoče — veste, je več ust, ki že čakajo nanj in so zelo, zelo lačna. Mudi se — prosim!

TRIJE ŠKRATJE: Kakor si ukazal, koj ti ustrezemo. (*Izginejo.*)

9.

Nemi prizor o ljubem vsakdanjem kruhku.

Godba. Ozadje se dvigne. Na zvišanem odru se vidi kmetska pokrajina. Vzad na levo mlin, na desno pekarija. Zgodnja pomlad. Škrjanček poje, žvrgoli. Sliši se kukavica. SEJAVEC stopa svečano preko njive in seje. Kratka nevihta. Pride polletje, narava se izpremeni. Iz tal se dvigne rumeno žitno polje. TRI ŽANJICE žanjejo, DVA OTROKA nosita snope. V godbi se oglase mlatiči: pikapoka pikapok. HLAPCI neso v mlin polne vreče žita. Zaklopoče mlin. Iz mlina prineso bele močnate vreče. Na pragu pekarije se prikaže PEK. Moko neso v pekarijo. Za njimi ide pek. Iz dimnika se zakadi. Pridejo TRIJE ŠKRATJE, stopijo v pekarijo in se vrnejo z ogromnim hlebom. — Ozadje se zapre. Godba je prešla v himno o vsakdanjem ljubem kruhku.

(*TRIJE ŠKRATJE prineso na oder hleb kruha, pokleknejo in ga nudijo Stanku. — VILE se priklonijo.*)

STANKO: O ljubi, ljubi naš kruhek! (*Ga poljubi.*) Hvala vam vsem, zdaj hitro domov! (*Zadene hleb na ramo in odide na levi strani spred.*)

(*TRIJE ŠKRATJE se mu klanjajo. — VILE ga pozdravljajo z rokami.*)

Godba do konca.

Zavesa.

DRUGO DEJANJE.

1.

Soba kakor v začetku prvega dejanja. Spredaj sedi MARTA, poleg nje na pručici STANKO. Bolj v sredi odra na tleh sedi PET OTROK, v svoji sredini imajo kužo in muco; vsi natepajo kruh.

STANKO: Ali ste siti?

OTROCI: Smo.

STANKO: Ali ste zadovoljni?

OTROCI: Smo.

STANKO: Ali ste srečni?

OTROCI: Smo.

MARTA: Kako malo je treba človeku, da je srečen — košček kruha!

STANKO: In zadovoljno srce! Brez zadovoljnosti še medena potica ne daje sreče.

MARTA (*smehljaje se*): Glej ga, kako je moder! Pa ne, da so te bele vile razun s kruhom obdarile tudi z modrostjo?

*[STANKO: Tako se mi zdi, kakor da se mi je sanjalo. Pa vendar niso bile sanje, vse se je res-

* Kar je v oklepju, se lahko pri predstavi izpusti.

nično godilo pred mojimi očmi tako, kakor sem ti razložil. Sama govori: Ali si videla veliki hleb? Tolikšnega naš pek ne peče! Ali smo se najedli ali se nismo? Od sanjanega kruha človek ne postane sit! O majka, kako prijazne so bile vile, vsega bi mi dale, srebra in zlata in dragega kamenja.

MARTA: Pa so ti dale hleb kruha!

STANKO: Majka, ali mi še ne verjamete? Videli boste, kadar bo sila, kako nama pomorejo vile! Hvaležna jim bodiva!

MARTA (*resno*): O vilah vem, da so bile nje-ga dni in da so bile dobre. Pravijo, da jih je pre-gnala hudobija ljudi. Pravijo, sedaj se na sto let komaj še enkrat prikažejo človeškemu očesu. Mo-rebiti je res baš tebe zadela ta sreča.]

2.

EVFEMIJA (*pride vsa razburjena*): Grozno, gospoda moja, grozno! Toliko, da še diham! (*Sede.*)

STANKO in MARTA (*preplašena*): Mar se je kaj zgodilo?

EVFEMIJA: Se je! Nič ne vem, kaj! Toda je grozno! Okoli carske kočije se je gnetlo milijon ljudi, vse je prestrašeno kričalo! Kar zbežala sem, nič nisem opravila.

3.

CARJEV STREŽAJ (*prihiti*): Ljudje božji, pripravite postelj, pripravite vode! — princesa je omedlela — že jo neso semkaj! Deveti kralj je

poslal črnega sla, pa ko ga je princesa ugledala, zavekala je in se zgrudila. Žurite se, dobri ljudje! (*Odide.*)

MARTA: To je strašno! Uboga, dobra princesa! In v našo revno kočo jo prineso! O, da bi ji mogli postreči bolje! (*Hiti ravnati postelj.*)

EVFEMIJA: Jojmeneta, jojmeneta. V tako beračijo pa princesa! O sramota! Ljuba sosedka, prosim vas, izgubite se! (*Ji jemlje delo iz rok.*) Jaz sem edina, ki ima klobuk. (*Prestavlja stole.*) Otroci, ali imate očedene nosove? (*Jim prične brisati nosove, pa v sredi pusti to opravilo in si prične natikati rokavice.*) Resnična sreča, da imam s seboj rokavice! — Sosedka, ali niste čuli, skrijte se — tako ste beraški! — Ti Tonček, ti bi lahko kake verze govoril — ali kaj znaš?

TONČEK: Znam.

EVFEMIJA: In zvonovi bi morali zvoniti in topovi grmeti — nak! pri tej hiši pa tudi nimajo in ne znajo ničesar!

MARTA: Tako — postelj je v redu! Revna je, da je le snažna! Stanko, ali si pripravil vode?

STANKO (*zamaknjen stoji, kakor da nekaj premišljuje, pa si ne more domisliti.*)

Zunaj hrup.

EVFEMIJA: Že gredo! (*Se pregleduje.*) Klobuk — rokavice — otroci, idimo naproti!

(OTROCI s kužom in muco v naročju planejo ven. — EVFEMIJA koj za otroki. — MARTA počasi sledi za njimi. — STANKO je zamaknjen v misli sam ostal na odru.)

4.

VILA DRAGOMILA (se mu prikaže, s kretnjo roke ga spomni na prstan in zopet izgine).

STANKO (se zgane): Prstan! Skoro sem bil pozabil nate — zdajci pokaži svojo moč! (Ga zasučē.)

Rahel grom.

TRIJE ŠKRATJE (se pojavijo): Kaj zapoveduješ, gospodar mogočnega prstana?

STANKO: Prosim vas — bolno princeso neso semkaj, pripravite ji prijazen sprejem! Ta izba da ne bo tako silno revna in ta postelj! In — in — in da ne bom jaz tako beraški oblečen in — in — in moji majki tudi priskrbite obleko in sploh vsem, kužku in mucu tudi — tako sem zmešan, in sosedinim otrokom tudi — pet jih je, če ne bo preveč — le ne gospé sosedu, ta bi bila razžaljena, ker že ima klobuk in rokavice — (stopi k vratom v ozadju) že gredo, silno se mudi!

ŠKRATJE: Takoj, gospodar! (Izginejo.)

STANKO (stopi, oziraje se, venkaj).

Oder se za hip zatemni. Ubožna soba se izpremeni v dvorano, zadaj odprto na vrt. Na levi spredaj stoji ležišče z dragoceno preprogo, na desni, malo bolj proti ozadju, miza s krepčili.

(DVA STREŽAJA *prineseta na nosilih* PRINCESO. Ob princesi stopa CAR, prijazen, star gospod agrarne vnanjosti. Za njim minister RIGOMIR, suh in siten, in minister ROGOSLAV, dobrovoljno, rejeno lice. Slede potem MARTA, STANKO, PET OTROK, vsi so v lepih, novih oblačilih, toda brez bahaštva. Kasneje EVFEMIJA. STREŽAJA položita princeso na ležišče in potem na carjev mig odstopita k vhodu.)

CAR (*ljubeznivo*): Takó, zlato moje jabolko!

MARTA (*ravna princesi vzglavje; skrbno*): Premilostna naša princesa!

EVFEMIJA (*se pririje v ospredje, v roki drži prošnjo in se prikloni*): Veličanstvo! (*Tedaj zapazi krasno ležišče in ostrmi in zija.*) Grozno!

STANKO (*pristopi k ležišču, v rokah drži podnos z vrčem in čašo in robci*): Bistra je voda in mrzla ko led! (*Zagleda se v princeso, prevzame ga njena lepota.*)

MARTA (*nataka vode v čašo, da moči princesi sence in ustni.*) Stanko, pazi, da ne zvrneš vrča!

EVFEMIJA (*se zopet prikloni*): Veličanstvo! (*Pa vidi Marto in Stanka v novih oblekah, ostrmi in zija, ozira se po dvorani in se čudi.*) Grozno!

CAR (*Marti*): Hvala, hvala, dobra gospa! Od strahu je omedlela.

MARTA: Naša mila princesa!

STANKO: Kako je lepa!

MARTA: Pazi, Stanko!

CAR: Po dvornega zdravnika smo poslali. — Mislím, da smo. Veste, na svoja dva ministra se ne smem preveč zanašati.

MARTA: Morebiti ne bo treba zdravnika, pre-svetla krona! Že se je ganila!

STANKO (*je razburjen. Podnos v rokah ga ovira, postavi ga na stol. Sklene roki*): Ganila se je!

CAR: Hvala, hvala, dobra gospa! Zelo sem vam hvaležen. Tako prijazno vam gre vse od rok! Veste, jaz nisem vajen takih reči. Jaz samo vladam. In kmetijstva znam nekoliko. Kmetijstvo je jako važno, kmetijstvo je steber države. Živinore-ja — (*pripoveduje naprej*).

EVFEMIJA (*ozirajoča se po dvorani, uzrè otroke*): Kdo so pa ti princi? (*Ploskne zavzeta z rokami.*) Tonček, Tinček, Binček — kakšni pa ste? (*Uzre ministra in se jima klanja.*) Prezvzišenost! — Prezvzišenost!

RIGOMIR: Kaj hoče ta prikazen?

EVFEMIJA: Prikazen — jaz, rojena Prezelj-tajg! Grozno!

ROGOSLAV: Kaj želite, ljuba gospa?

EVFEMIJA: O, prevzvišenost, moj naklon! Razočarana vdova — mati petih nepreskrbljenih otrok z vdano podpisano prošnjo —

RIGOMIR (*ji vzame prošnjo iz rok in jo obrača*): Kaj je to? To ni nič — prošnja nima biljega, taka prošnja ni prošnja, tukaj jo imate nazaj! — Z Bogom!

EVFEMIJA: Tako? Meni se ne reče (*ga posnema*) »Z Bogom!« Gospod, videla sem že lepše ministre! Pa bo moja prošnja tudi našla pot pred višjega gospoda, ko ste vi! »Z Bogom!« — Otroci, bežimo!

OTROCI: Poljubljam ro —

EVFEMIJA (*jih prekine*): Tiho! (*Odide z otroki.*)

RIGOMIR (*ogorčen*): Ali si slišal, gospod tovariš?

ROGOSLAV: Slišal. Govorila je glasno in jako razločno. Le premalo ti jih je povedala!

RIGOMIR (*kriči*): Oprosti, take neslane šale si prepovedujem!

CAR (*ministroma*): Hvala lepa, draga gospoda! Že sta zdramila princeso iz nezavesti — prsrčna hvala! Ni se vama treba več truditi! Ne bom pozabil vajine požrtvovalnosti!

MINISTRA (*se zadovoljna globoko priklonita in se umakneta v ozadje, sedeta in zaspita*).

CAR: Preljuba moja hčerka!

PRINCESA: Kje sem?

CAR: Pri dobri tej gospe — pri dobrem nje-

nem sinu — v gostoljubni njuni hiši; in jaz sem pri tebi, moje srce zlato, in oba gospoda ministra sta tudi tukaj —

PRINCESA (*zavpije*): Deveti kralj!

CAR: Ne plaši se, hčerka! Le po domače! Devetega kralja ni. Deveti kralj ni prišel, le svojega črnega sla je poslal in tega sla si se revica tako ustrašila, da si kar omahnila v omotici. Devetemu kralju nenadna vojna ne pušča iz dežele.

PRINCESA: Devetega kralja ne bo? Ali ga res ne bo? Potem sem zopet zdrava in čila, vesela sem očka, da ostanem pri tebi. Ljubi očka, tako strahovito se bojim Devetega kralja! (*Pokonci sede na ležišču.*)

CAR (*sede poleg nje*): Potolaži se, ljuba moja hčerka! Devetega kralja danes ni in jutri ga ne bo in pojutrišnjem tudi ne — taka vojska lahko traja trideset let! Bo že Bog dal! — Človek ugiba s svojo slabo človeško pametjo, kako bi bilo najbolje — (*vzdihne*) potem pa pride vse drugače! — Ko nam je Deveti kralj pred deset leti posojal zlato in je prosil zate — tako lepo je prosil —

PRINCESA: In ti, moj očka, ne moreš ničesar odreči —

CAR: Predober sem, predober, vem, da sem predober — in smo mu te zapisali, pa smo mislili in računali: ko mine deset let, mu vrnemo zlato z obrestmi vred pa boš prosta in če boš hotela, ga

boš vzela, če ne, pa ne. Minil je rok, Devetemu kralju naj vrnemo dolg, ná — pa nimamo! Preljubo moje dete, nimamo!

PRINCESA (*vzdihne*): Nimamo!

STANKO (*proti majki*): O, da bi mogel pomagati jaz, da bi smel! O, moja majka — lepa je kakor angel!

MARTA: Tiho, moj sinko! Kake misli ti roje po glavi!

PRINCESA (*vstane*): Tako, moj očka, zdrava sem — lahko se zopet napotimo domov!

CAR: Holaj, strežaja!

STREŽAJA (*pristopita od vhoda*).

MARTA: Presvetla krona —

STANKO: Premilostna princesa —

MARTA: — če bi smela prositi, da počastite revni najin dom —

STANKO: — in si postrežeta za skromno najino mizo!

MARTA: Kar je naše, vaše je!

CAR: To pa to — modra ste gospa, res sem malo potreben. Vse drugo bo že Bog dal! Ne vem, kadar se razburim, vsakikrat postanem lačen. In danes je bilo obilo razburjenja. — Vidiš, preljuba hčerka, ta gospa ti je tako rekoč rešila življenje.

MARTA: Presvetla krona, sram me je!

PRINCESA: Hvaležna sva ti, draga gospa, na tvoji požrtvovalnosti.

CAR: Vidiš, in ta mladi mladenič ti je tudi rešil življenje tako rekoč — prinesel je vode.

PRINCESA (*mu da smehljajoča se roko*): Hvala ti!

STANKO (*poklekne na eno koleno in ji poljubi roko*): Princesa, da bi smel svoje življenje dati za vašo srečo! (*Ji zopet poljubi roko.*)

PRINCESA (*ga je pozorno gledala. V zadregi*): Vstani! (*Mu umakne roko.*) Oče in jaz, oba pričakujeva, da naju skoro posetita, da vama vrneva gostoljubnost.

CAR: Seveda, seveda — le po domače! — In prosim, da tudi prisedeta k mizi. — Kje pa sta ministra? Spita — srečna dežela! (*Ju frčne s prstom v nos.*)

MINISTRA (*se zbudita*).

CAR: Muhe so sitne, muhe, muhe! Gospoda ministra, prosim, za mizo! — Vidiš, hčerka, najina draga gospoda ministra, nemara sta ti tudi rešila življenje. Tako glasno sta se pričkala, da sta te zbudila iz omotice.

PRINCESA (*se jima zahvali s prijaznim naklonom glave*).

MINISTRA (*se globoko priklonita*).

(VSI sedajo za mizo, v sredo CAR, na desno PRIN-

CESA, *na levo oba MINISTRA in sicer RIGOMIR ob carjevi strani. Majka MARTA in STANKO sta še v ospredju.*)

STANKO: O majka, da bi bil tako srečen in bi mogel rešiti princeso! Da bi se smel zanjo postaviti v bran Devetemu kralju! Zdi se mi, močen bi bil, vile bi mi stale ob strani — pa bi rad tudi tvegat življenje. Majka, kako je mila! Majka, ne bom več mogel živeti, da ne gledam princese!

MARTA: Nesrečni moj sinko! Previsoko ti leté misli. Brzdaj svojo neumno pamet! (*Sedeta, ona k ministroma, on k princesi.*)

STREŽAJA (*strežeta*).

CAR: Le po domače, gospoda! Kaj pa kaj letina, gospa, ali dobro kaže?

MARTA: Hvala, presvetla krona!

CAR (*se dobrodušno smeje*): Veste, gospa, mi smo poljedelska država, poljedelec pa vedno stoka. Če je slaba letina, stoka, ker je slaba. Če je pa dobra in ne more pridelka tako drago prodati, kakor bi rad, pa stoka, da je kriza. Pa bo že Bog dal! Le po domače! (*Pije.*) Bog nas živi!

STANKO (*napija princesi*): Da vam Bog da obilo sreče, da noben oblak ne zatemni vedrega neba vašemu življenju!

PRINCESA: To je v rokah usode!

CAR (*pokuša vino*): Mm! — Rigomir, mm? Rogoslav, mm? — Kje ste kupili tega, gospa?

MARTA (*v zadregi*): Ga nismo kupili —

CAR: O, klobuk ob tla! Torej lastni pridelek! Takega naši vinogradi ne premorejo.

STANKO: Majka in jaz radostna čujeva, da vino ugaja vašemu veličanstvu. Naj nama veličanstvo ne šteje v zlo, ako mu ga postaviva en voz ali dva v dvorno klet.

CAR: Hvala, hvala! Veličanstvo ne bo štelo v zlo. Ampak ne preveč! Se vama bo že oddolžilo. (*Pije.*) Kapljica je res plemenita! In plemenita hiša, ki goji tako kapljico! — Rigomir, kaj praviš, kako bi odlikoval to hišo? Ali bi jima podelil plemstvo?

RIGOMIR: Lahko! Ne stane nič. Morebiti nam kaj posodijo.

CAR: Pa dajmo no!

RIGOMIR (*hoče vstati*).

CAR: Le pusti, bom že sam govoril. Najrajši sem sam svoj minister. (*Potrka ob kozarec in potem govori lepo po domače; včasih išče izraza, se malo popraska in suče kozarec.*) Ljubi moj narod! Vesel sem, da sem — vesel in me jako veseli, da smo vsi veseli [in mi je v veliko — veselje, da je to veselje vajina zasluga, ljuba gospa in moj ljubi gospodič! Pa tudi mene veseli, če komu napravim veselje, skratka — uvažujoč ves položaj in vpoštevajoč reči in razmere:] častiti tej hiši podeljujem

plemstvo — brez takse, — tiho, Rigomir! — čisto brez takse, ne beliča nočem takse. — Čestitam! Čestitam!

MINISTRA: Čestitam! Čestitam!

MARTA: Svetla krona, preveliko čast naklanjate meni in revni moji hiši! Kako naj izkažem svojo hvaležnost!

PRINCESA (*daje Stanku roko*): Čestitam vam, mladi vitez!

STANKO: Moja iskrena hvala, milostna princesa! (*Hoče ji poljubiti roko.*)

PRINCESA (*ga resno pogleda in mu roko umakne*).

CAR: Le po domače! Tako vesel že dolgo nisem bil! — Ljuba moja hčerka, ali si ti tudi zadovoljna? Nič si ne delaj skrbi — bo že Bog dal, bo že Bog dal! Vidiš, danes sva prišla med narod — gospa, ti si narod! — sinko, vitez moj najmlajši, ti si tudi moj narod! — pa se med narodom izborno počutiva. Kajti narod naju ljubi. Midva pa ljubiva narod. Mi in narod — vsi smo eno, ena sama družina! Ali ni res? Le po domače! — Če bi zdajle imeli še malo godbe ali malo petja, pa bi bilo vse v redu. — Minister Rogoslav, ti si minister prosvete, ti bi nam lahko zadrajsal.

ROGOSLAV (*se popraska*): Nimam not s seboj!

CAR: Hohoho! Hohoho! Ti pa note — ti jih poznaš! Hohoho!

(Od zunaj se čuje »hav-hav« in »mijav«.)

STANKO: Dovolite, veličanstvo, dve skromni domači živalici imam, kužka in muco, čujem ju pred vratni, ponujata se, da bi pokazala najvišji gospodi, kaj znata.

CAR: Imenitno! Le kar noter!

STANKO *(ploskne z rokama)*.

6.

(Z leve strani priplešeta KUŽA ZVESTIN in MUCA LIZA — igralec in igralka — v primernem prijaznem kostumu. Da sta pes in mačka, je označeno po uporabi zadevnega krzna na kostumu, po pokrivalu na glavi in po repih.)

ZVESTIN in LIZA *(plešeta in pojeta)*:

I.

OBA: Domači sva živalici,

ZVESTIN: Kuža havhav,

LIZA: muca mijav!

OBA: Vsakomur sva po godu, kmetu in gospodu!

ZVESTIN: Havhav!

LIZA: Mijav!

ZVESTIN: Stražar sem zvest, rentočim rad in
kažem rad zobé,

Kdor bi gospoda lotil se, gorje
temu, gorje!

LIZA: Jaz pa sem gladka, sladka vsa, pa le
ujamem miš,
in kdor predrzen si z menoj, jo s krem-
peljčki dobiš!

ZVESTIN: Malo havhav! LIZA: Malo mijav!

OBA: Pa na obe plati, za vse stvari je prav.

ZVESTIN: Havhav! LIZA: Mijav!

II.

OBA: Najbolje svet tako pelja:

ZVESTIN: Malo havhav! LIZA: Malo mijav!

OBA: Na eno plat strogosti, na drugo kos
sladkosti!

ZVESTIN: Havhav! LIZA: Mijav!

ZVESTIN: Najprej delavni dolgi dan od zore
do mraku,
ker kruhka ne imeli bi brez žuljev
in znoju.

LIZA: Ko pa si delo dokončal, potem ves svet
je tvoj,
počivaj zdaj in se sladkaj, veselo zra-
ven poj!

ZVESTIN: Malo havhav! LIZA: Malo mijav!

OBA: Pa na obe plati, za vse stvari je prav!

ZVESTIN: Havhav! LIZA: Mijav!

(Odplešeta.)

CAR: Dobro! Izborno! *(Vsi ploskajo.)*

ZVESTIN in LIZA (*se vrneta, poklonita in odhajajoč poljubita vsak enega ministra*).

7.

(CAR se je bil uže poprej dvignil izza mize in pride v ospredje. Ozre se po Stanku. — STANKO se mu približa.)

CAR: Moj ljubi vitez najmlajši, ta dan je najlepši dan mojega življenja. Rad te imam kakor svojega sinu! Daj, da te objamem! (*Ga objame.*)

STANKO (*mu poljubi roko*).

CAR (*mu brani*): Nikar, saj nisem dama! Le po domače! Sinko moj ljubi, še bi ti rad izkazal svojo milost. Ali imaš kako željo? Ne boj se me! Zahtevaj, kar hočeš in kar imam, dovoljeno ti je — brez ugovora in brez preklica! Na to moja carska beseda!

VSI (*so vstali in so pozorni*).

STANKO (*od sile svojih želja zmeden*): Ali je resnično vaša milost tako brezmejna? Veličanstvo, ne bom je nevreden — v moji roki je moč — obrnem jo carstvu v prid —

CAR (*dobrovoljno*): Sinko, čul si mojo besedo!

STANKO (*iskreno pogleda princeso*).

PRINCESA (*se obrne v stran*).

MARTA (*je ujela sinov pogled. Pristopi in roti sina*): Stanko, varuj se!

STANKO: Veličanstvo, brezmejna mera vaše milosti, brezmejna sila mojih srčnih občutkov mi dajeta pogum: Veličanstvo, svojo hčer — presvetlo princeso mi dajte za ženo!

MARTA (*objame sina v strahu*): Kaj si storil, Stanko!

PRINCESA (*omahne na stol in si lice pokrije z rokama*).

CAR (*po kratkem premoru*): O jej, o jej!

RIGOMIR: Predrznost!

ROGOSLAV: Ti ptič ti!

CAR: Mojo hčer za ženo — na to res nisem mislil! Saj pravim — predober sem, predober! — (*Grabi se za glavo.*) O jej, o jej, kaj bo pa zdaj!

RIGOMIR: Prekličite!

CAR: Ne morem! Carsko sem dal besedo!

ROGOSLAV: Beseda drži, to je res! Ali poroka s presvetlo princeso sploh ne bi bila mogoča, dokler niso izpolnjeni pogoji!

CAR: Pogoji, da, pogoji! To je tisto! — Moj sinko, presenetil si nas s svojo prošnjo, toda besedo imaš našo carsko, ta beseda drži — žalibog! Gre pa za pogoje! Reči so in razmere, skratka — brez pogojev ni nič.

STANKO: Podvržem se jim. Vse rad tvegam za svoj visoki cilj.

CAR: Pa poslušaj pogoje, minister jih pové.
(*Marti*): Le pogum, gospa! Bo že Bog dal, če ne tako, pa tako!

ROGOSLAV: Pogoj je neizogiben. Če bi ga Veličanstvo ne zastavilo, vseeno bi moral biti izpolnjen. — Deveti kralj je posodil kroni v lakoti in stiski pet vreč zlata, z obrestmi jih je deset. Za dolg je krona zastavila Devetemu kralju roko princese — dokler ni plačan dolg, princesa ni prosta!

CAR: Res je, princesa ni prosta, prej mora biti plačan dolg.

ROGOSLAV: Da si kos in položiš deset vreč zlata, to je poglobitni pogoj. Sprejmi ga ali se odreci princesi!

RIGOMIR: Če ga sprejmeš, a ga ne izpolniš, glavo zapadeš za predrznost!

MARTA: Stanko!

PRINCESA (*ga pogleda*).

STANKO: Sprejemem.

PRINCESA (*skloni glavo*).

RIGOMIR: Solnce se bliža zatonu. Da izpolniš pogoj, rok ti je dan do hipa, ko se bo žareča obla s spodnjim robom dotaknila goré. — Pazi na solnce!

VSI (*so stopili v ozadje in zro za solncem*).

STANKO (*sam v ospredju*): Vile, pomagajte! Prstan, bodi mi pokoren! (*Ga zasučé trikrat.*)

Rahel grom.

TRIJE ŠKRATJE (*se pojavijo*): Gospodar mogočnega prstana, kaj ukazuješ?

STANKO: Ljubi bratje, zlata mi je treba za deset vreč. Predno se solnce dotakne gore, mora zlato biti tukaj, drugače zapadem glavo.

TRIJE ŠKRATJE: Gospodar, bodi brez skrbi! (*Izginejo.*)

RIGOMIR: Skoro se solnce dotika gore.

MARTA: Ne, še ne, za prst še manjka do roba!

Iz tal prideta dve skrinji, v nji se prične od zgoraj usipati zlat dež, lesketajoč se v zahajajočem solncu.

RIGOMIR: Hoho! Recimo, za pol lasu!

ROGOSLAV: Malo, malo, malo še manjka!

RIGOMIR: Solnce se je dotaknilo gore! Glava je zapadla!

CAR: Dotaknilo se je! Ubogi mladenič!

STANKO: Hvala vam, vile! Hvala ti, prstan! (*Zlati dež neha.*) Svetla krona, pogoj je izpolnjen, evo zlata za deset vreč!

VSI (*se začudeno obrnejo*): Ali je mogoče? Od kod?

MINISTRA (*prihitita k skrinjama*).

RIGOMIR (*omahne*): Oh!

ROGOSLAV (*ga ujame*): Hopla!

CAR: Kaj se je zgodilo?

ROGOSLAV: Omedlel je — minister za finan-
ce. Ni vajeen tolikšnega denarja!

CAR: Torej je res? (*Prihaja bliže.*) Jejeje, jejeje!
To me pa veseli! Sami cekini! Deveti kralj bo zijal!
In naša hčerka je rešena. (*Marti.*) Gospa, kaj
sem rekel? Bo že Bog dal — vidite, pa je res dal!
(*Stanku.*) Dragi moj vitez, kaj naj rečem — pri-
srčna ti hvala, izpolnil si pogoj —

RIGOMIR: Mladenič stoj! Še drugi čuj pogoj,
nič manj ni tehten in nujen nego prvi! — Carska
princesa ne more iz carske palače drugam nego v
carsko palačo. Kje imaš carsko palačo? — Glej,
solnce zahaja! Predno celo zaide, dokaži, da jo
imaš! Ali se odreci princesi! Drugače zapadeš
glavo za svojo predrznost! To je drugi naš pogoj!

MARTA: Stanko, odreci se!

STANKO: Ne odrečem se, ne morem se od-
reči! Sprejemem pogoj!

RIGOMIR: Glej, solnce tone — pazi na
solnce!

VSI (*razun Stanka gledajo kakor prej za
solncem*).

STANKO: Ljube, moje vile pomočnice, ne za-
pustite me! (*Zasuče trikrat prstan.*)

Rahel grom.

TRIJE ŠKRATJE (*se prikažejo*): Kaj ukazu-
ješ, gospodar mogočnega prstana?

STANKO: Ljubi moji bratje, še to vas prosim, postavite palačo, večja naj bo in sijajnejša od carske! Predno solnčna obla zatone za goro, mora stati palača in biti opremljena z živim in mrtvim blagom. Drugače sem ob glavo!

TRIJE ŠKRATJE: Bodi brez skrbi, gospodar! *(Izginejo.)*

MARTA *(plaka)*: Solnce tone!

CAR *(sočutno)*: Solnce tone!

RIGOMIR *(zmagovito)*: Solnce tone! Solnce ti piše sodbo!

MARTA *(poklekne)*: Car, bodi milosten! Edino mi je dete! —

PRINCESA *(pozorno pogleda carja in Stan-ka, ki napeto čaka na učinek svojega ukaza).*

Solnce zaide, mrači se; tisti hip se prikaže v ozadju palača, bajno razsvetljena.

VSI *(se glasno začudijo).*

STANKO *(se oddahne)*: Hvala vam, vile! — Hvala ti, prstan! — Veličanstvo, tam vas vabi moja palača, naj bode še vaša! Želim, da bi ugajala vašim očem!

CAR: Krasna je! Pred nosom nam je stala, pa je nismo videli prej! — Sinko, čestitam ti! Palača je sijajna, če je brez dolga. Pa je brez dolga, tebi verjamem, da je brez dolga! Imeniten si dečko! Pa je gotovo tudi kaj kmetije pri palači?

(*Čuje se mukanje, rezgetanje, beketanje živali.*) O, kravice, konjički, janjčki — to je za moja ušesa!
(*Čuje se petelin.*) Kikeriki! Premagan sem — sin-ko, daj, da te objamem še enkrat!

8.

Zunaj hrup prihajajoče množice. Čujejo se zvoki otroške godbe in klici: »Živel! Živela!«

MNOŽICA (*s pisanimi lučkami obstoji zunaj*): Živel car! Živel Aleš eno manj ko deseti! Živela princesa!

CAR: To velja nam? Jaz sem ginjen! Narod, naš ljubljeni narod! Saj pravim, nič ni tako ljubeznivega na svetu, kakor je narod, — razun kadar kamne luča. (*Stopi na stol.*) Hvala, bratje, hvala! (*Si briše z robcem solze in pozdravlja narod.*)
(*Iz ozadja pridejo TONČEK in njegovi ŠTIRJE BRATCI. TONČEK bije na škač, OSTALI ŠTIRJE delajo »godbo« z renami in možnarjem. Za njimi EVFEMIJA brez klobuka in rokavic, v roki nosi prošnjo. Na njen mig »godba« utihne.*)

EVFEMIJA: Prečastita krona! Globoko poraženi odmevamo visoko čast, pa tudi vdana srca in božji blagor. Naše razmere so skromne, dasi je bil moj blagopokojni soprog pravi stric žene prvega nadomestnega dvornega pometača. In so razmere take, da si globoko vdane še niso nabavile drugih topov — —

TONČEK (*udari po škaču*).

EVFEMIJA : — in si še niso nabavile ubra-
nejše godbe.

OTROCI (*zaropotajo na svoja orodja*).

EVFEMIJA: Ali ta top in ta godba nam pri-
haja z najodličnejšim spoštovanjem iz globine
srca. — Tonček, povej svojo pesemco!

TONČEK: Svetega Miklavža cerkvica, cer-
kvica,
Gor je namalana merkvica, mer-
kvica.

Ona mene gleda, jaz pa njo —
Jeza me popade, — smuk za njo!

CAR (*se smeje*): Ta je pa lepa! Ali znaš še
katero?

TONČEK: Znam. — Biba leze, biba ni,
Tovor nese, osel ni,
Roge ima, kozel ni!
Kaj je? Kaj je?
Povžek je, povžek!

(*Poščegeta carja.*)

CAR: Hvala, hvala — je že dovolj! Poezijo
jako ljubim, hohoho! — In tebi tudi hvalo, gospa,
lepo si govorila, precej lepo. Ali je zame ta prošnja?
Nič se ne boj, le daj jo sem — bo že Bog dal!

EVFEMIJA: Da, velečastita krona! Razoča-
rana vdova, mati petih nepreskrbljenih sirot, moj
blagopokojni soprog je bil pravi stric žene prvega
dvornega nadomestnega pometača — pometača —

CAR: Me veseli, jako me veseli! Danes je tako vesel dan za nas! Pa bi želel, da so vsi drugi tudi veseli. In ko imaš tako visoke zveze na našem dvoru, pa še tebe imenujem za našo dvorno nadomestno pometačko.

EVFEMIJA (*razočarana*): Oh! (*Se umakne.*)

OTROCI (*napravijo tuš*).

NAROD (*vpije*): Živel!

CAR (*stopa na stol*): Ljubi moj narod! Tvoje veselje je moje veselje, pa bodi moje veselje tvoje veselje! Zato poslušaj in čuj najnovejšo veselo novico! Rešeni smo izpod jarma Devetega kralja in to po zaslugi tega mladega našega viteza —

OTROCI (*napravijo tuš*).

NAROD: Živel!

CAR: Roka moje preljube hčerke je postala prosta. Namenil sem jo — stoj! Rigomir in Rogoslav, nekaj smo pozabili! (*Zleze s stola.*) En pogoj smo le pozabili, najvažnejši pogoj, in ta pogoj moram staviti jaz, ki sem oče. — Dični moj vitez najmlajši, drag mi boš zet, lahko mi verjameš! — Toda moj pogoj je ta, ako te moja hči hoče. Siliti je ne morem in ne maram.

RIGOMIR: Tako je! Pogoj je potreben in pravičen. Če se pogoj ne izpolni, zapadeš glavo za predrznost.

— STANKO (*zbira prepaden svoje misli*).

VSI (*obrnejo oči v princeso*).

PRINCESA (*resno in ponosno*): Hvala ti, moj oče! Trepetala sem, da bom iz enega sramotnega suženjstva prodana v drugo. — Majhno dete sem bila zapisana Devetemu kralju, prodana za pet vreč zlata — poročiti bi ga morala — krut je in ljut in ga nisem videla in me nikdo ni vprašal, ali ga maram. — Sedaj je prišel drugi kupec in je ponudil višjo ceno — deset vreč zlata in povrhu sijajno palačo — pa je izpodrinil prvega kupca. A mene, mene da bi bil vprašal, ali mi bije zanj srce, ali ga hočem — tega se tudi drugemu kupcu nisem videla vredna! Srce ni snubilo srca — bahavo zlato je kupovalo r o b o brez duše in volje! — Hvala ti, oče — umrla bi bila od ponižanja!

STANKO: Kriv sem, naj zapadem glavo! — Princesa, mlad sem, omamila me je vaša milina, vse drugo sem pozabil. Sram me je pred vami, oči se mi nočejo več dvigniti od tal — naj moja kri opere krivdo!

MARTA: Moj Stanko! (*Proti princesi.*) Usmiljenje! — Vile dobrotne, pomagajte mu!

PRINCESA: Mar ti služijo bele vile? Mar so te vile založile z zlatom, vile so ti postavile graščino? Daj, še to ukaži svojim vilam, naj mi živi izrežejo srce in v srcu preobrnejo gnev v ljubezen.

STANKO: Če bi mogel, ne bi hotel! Vaše zaničevanje mi je hujše od smrti. Naj poginem! Mrtve-mu potem odpustite!

RIGOMIR: Odločili ste se, princesa? Odklanjate ženina?

PRINCESA (*resno in mrzlo*): Odločila sem se! — Rešil mi je roko od krutega Devetega kralja, jaz mu rešim mlado glavo, majki rešim edinega sina. Da, jaz si ga volim za moža! (*Se obrne v kraj.*)

CAR, MINISTRA (*začudeni zró*).

STANKO (*stoji skrušen*).

MARTA (*ga tolaži*).

OTROCI (*udarijo tuš*).

NAROD (*kriči*): Živel!

Zavesa.

TRETJE DEJANJE.

1.

Dvorana v carski palači, vzad na desno in levo sta vhoda. V levi steni veliko okno. V ospredju bolj na desno stran trije stoli, srednji je namenjen za carja.

OTROCI EVFEMIJE (*v vrsti pometajo*):

Se z metlo urno kretamo,
pometa, pometa.

Nesnaga in smet odtod!

Čist mora biti pod!

Se z metlo urno kretamo,
pometa, pometa!

EVFEMIJA (*je svojo metlo naslonila ob carjev stol in sama sedla v stol zraven*): O, jaz Evfemija, rojena Prezeljtajg, in metlo v roki! Grozno! To je krivica, zatiranje, nečloveštvo — bridko se bo maščevalo!

TONČEK: Mamica, mi jako radi pometa. Tako lepo se praši pri pometanju! Kar vidi se, kako se prah in smet jezita, da jima ne damo miru. Pa ne odnehamo, na kup ju zmetamo in potem ju vržemo ven. Živio!

MARTA (*urno pride in si ogleduje, ali je vse v redu. Postoji pred Evfemijo*): Dela čez glavo, imamo visokega gosta, Devetega kralja! — gospa Evfemija pa široko sedi in počiva — to ni prav! In metlo je prislonila v prestol! O, saj bi svetli kroni nemara res bolje služila metla kakor žezlo, da bi pometala, pometala in pošteno pometla! Gospa Evfemija, zdramite se, zganite se, žurite se! — Sprevod v čast Devetemu kralju bo skoro končan — samo še narodne noše prihajajo. (*Čujejo se harmonike in vriskanje.*) Ali ne slišite? — Jaz moram v kuhinjo — povsod je treba, da ima človek svoje oči — neverjetno, koliko gre masti v tej hiši. (*Odhiti.*)

EVFEMIJA: Grozno! Ta ženska nima ne sence gosposke olike in to se šopiri po carskem dvoru, to hoče ukazovati meni, rojeni Prezeljtajg! Kdo so ti ljudje, kakšnega so rodu? Beraški so pastirji, cigani, — z zvijačo in prevaro so si pomagali kvišku!

RIGOMIR (*prihiti*): Dvor prihaja — brzo v red in kraj!

EVFEMIJA: Gospod minister — jaz demisijoniram!

RIGOMIR: Jaz tudi! Mi demisijoniramo vsi!

OTROCI (*mu z metlami silijo pod noge*): Pometamo, pometamo.

EVFEMIJA: Razmere na tem dvoru mi niso všeč.

RIGOMIR: Meni tudi ne! Pa še marsikomu drugemu ne. (*Se jezen umika otrokom.*) Sedaj v kraj! Dvor je tu! (*Se postavi k vhodu.*)

EVFEMIJA in OTROCI (*odhite z metlami ob boku skozi desni vhod*).

4.

(*Čujejo se živahni klici množice na cesti. Vstopijo CAR in STANKO z DEVETIM KRALJEM v sredi, sledita jim ministra ROGOSLAV in MEHMED, ki se jima pridruži RIGOMIR. Prihajajoč mimo okna car še enkrat pozdravi množico, ki mu odgovori z živahnim »Živel!« — CAR sede v sredo, na njegovo desno stran DEVETI KRALJ, na levo STANKO. Za njimi stoje TRIJE MINISTRI.*)

CAR: Tako, moj ljubi Deveti kralj, le po domače! Sprevod je bil sijajen, kaj ne! To je zasluga našega vrlega ministra Rigomira, ta je bil svoje dni oficijal pogrebnega zavoda in razume to stvar — lahko mu date red! Veste, visoki moj prijatelj, naš narod jako ljubi sprevide. Sprevide in pogrebe.

KRALJ: Pa bi vam bil nemara moj pogreb ljubši, visoki prijatelj?

CAR: Bo že Bog dal, ljubi kralj, bo že Bog dal! — Vojno ste imeli in ste jo srečno končali, sovražnika ni ostalo ne za noht. Čestitamo vam! Mi smo bili strogo nevtralni in smo prosili nebo tako za zmago te strani kakor za zmago druge strani. Nevtralnost je bila naša dolžnost. — Mislili smo, vojna bo trajala trideset let, ná, pa je trajala sedem dni in ste že tukaj! Jako ste pozdravljeni in smo vas precej veseli! Ampak svojo hčerko, presvetlo princeso, sem med tem časom oddal, to že tako veste, in ta-le je moj zet. Dolg vam pa lepo vrnemo in obresti plačamo tudi, vsega vkup deset vreč zlata. Imamo pa lahko damo. In se vam lepo zahvaljujemo pa brez zamere in se priporočamo za drugič.

DEVETI KRALJ: Roki presvetle princese se nisem odrekel!

CAR: Vračamo vam deset vreč zlata in smo bot! — Koliko je še drugih princes! Deset vreč zlata in postaven človek v najlepših letih z dobro idočim kraljestvom! Vam se ni bati! — Kaj če bi v malih oglasih poizkusili z ženitno ponudbo?

KRALJ: Ne sramotite me!

CAR: No, no — le po domače!

KRALJ: Dolga niste vrnili o pravem času — ko je rok potekel, mi je princesa zapadla. Taka je moja pravica! In od svoje pravice ne odneham.

MEHMED: Da, visoka krona, pravica je na naši strani. Potekel je rok, dolg se je izpremenil: niste več dolžni zlata, dolžni ste princeso!

RIGOMIR: Veličanstvo, zdi se mi, besede visokega Devetega kralja so utemeljene.

STANKO: Princesa ni blago, ki se zastavlja, kupuje in prodaja.

RIGOMIR: Kako ste si jo pridobili vi?

STANKO (*osramočen povesi glavo*).

CAR: Ljubčki moji, le po domače — kar je, to je! Princesa je poročena, tega se ne da več izpremeniti. Namene pa smo imeli poštene. Predlagam, da lepo ostanemo prijatelji, pa bomo pri južini trčnili na zdravje nas vseh.

KRALJ: Nikdo se ni še nekaznovan igral z Devetim kraljem! V sedmih dneh sem končal zadnjo vojno in sem porazil nasprotnika — kakor pes tepen mi je ležal pod nogami! Pa si upam vojno končati v treh dneh tudi! (*Vstane.*)

CAR: No, no, kaj se razburjate — saj smo prijatelji!

RIGOMIR: Veličanstvo, treba bo odnehati!

STANKO: Ne bojimo se tvojih groženj, Deveti kralj! Sila naj ti pomaga, da zmaga nasilje? Daj, stopi k oknu, glej na trg, potem tehtaj svoje besede!

KRALJ: Kaj bi mogel videti novega v vašem carstvu? (*Počasi stopi k oknu.*)

OSTALI *razun* STANKA (*počasi slede za njim*).

CAR: Kaj ima v mislih?

STANKO (*sam na desni*): Prstan, brzo pomagaj! (*Ga suče.*)

Rahel grom.

TRIJE ŠKRATJE (*se pojavijo*): Gospodar mogočnega prstana, kaj ukazuješ?

STANKO: Silna vojska naj nastopi na trgu koj ta hip!

TRIJE ŠKRATJE: Kakor si ukazal, gospodar, tako se zgodi. (*Izginejo.*)

KRALJ: Vidim trg, vidim dolgo cesto — drugega ne vidim nič. Zdi se mi, norčuješ se, mladenič!

STANKO: Glej bolje, Deveti kralj!

Od daleč se čuje vojaška koračnica, prihajajoča bliže in bliže.

CAR: Na koncu ceste se dviga oblaček —

ROGOSLAV: Oblaček narašča, prašina se dviga nad vso dolgo cesto. Iz prahu se lesketa orožje —

CAR: Silna vojska polni ves trg —

STANKO: Deveti kralj, ali jo vidiš našo hrabro vojsko? Štej nedogledne čete, ako jih moreš, potem preudari in voli: ali pošteno prijateljstvo in mir ali boj in svoj pogin! — Daj, presvetli car, stopi med svojo vojsko, da te vidi in da te pozdravi!

CAR: Da, da, moj ljubi zet! (*Kralju.*) Visoki prijatelj, na svidenje pri južini!

CAR, STANKO, ROGOSLAV (*odidejo*).

RIGOMIR (*hoče za njimi, zadrži ga MEHMED*).

5.

(DEVETI KRALJ se obrne od okna. Mrko gleda. Kmalu po carjevem odhodu godba hipno preneha.)

KRALJ: Vojna mi ni v mislih, škoda bi bilo prelite krvi! Toda pravica je moja, pravica mora zmagati, pa mora zmagati tudi brez krvi! (*Rigomiru.*) Videl sem in sem čul, ti si edini moder v tem carstvu, ti si spoznal, na čigavi strani je pravica.

RIGOMIR: Visoki kralj, vaša pravica je očitna in jaz sem vedno na strani pravice.

KRALJ: Srečen sem, da te smem imenovati prijatelja. (*Mu da roko.*) Mehmed, sprejmi onih deset vreč zlata, pet jih izroči mojemu prijatelju, gospodu ministru, skromen naj mu bodo dokaz moje hvaležnosti, pet jih razdeli med narod!

RIGOMIR: Visoki kralj, vaš sem z dušo in s telesom! Nisem edini, ki ga bolé nove razmere. Uverjen sem, združenim močem se bo posrečilo, da doženejo vir čudnim silam, ki so zavladaile pri nas in so tudi vas spravile ob pravico in ob princeso. In upam, skoro bo zmagala pravična vaša stvar.

(Spodaj je car končal svoj ogovor na vojsko, zopet zadoni godba, razlegajo se klici »Živel car!«)

Zavesa.

6.

Vrt. V ozadju jezerce. Na desno konec palače z majhnim vhodom spred. Ob palači terasa, ki je nanjo dohod iz notranjosti palače, pa tudi spredaj z vrta. Po sredi in na levo vrta so nasadi z grmičjem in drevjem. Pod drevesom klop in miza.

EVFEMIJA, MEHMED, RIGOMIR (*se priplazi z desne. Za njimi ZVESTIN in LIZA*).

EVFEMIJA (*z metlo*): Tu imata svoje sobane. O, gospoda ministra, te ljudi natanko poznam, visokega »gospoda carjeviča« Stanka in še višjo njegovo mater, »gospo« Marto. Sama beračija jih je bila! Za kosilo sta imela krompir, krompir tako rekoč v monturi, grozno! in nič drugega. Stanko pa je drva kradel po gozdu in butare vezal in kadar je katero prodal, tačas sta si kupila hlebec črnega kruha, drugače sta bila brez.

KUŽA ZVESTIN *in* MUCA LIZA (*se smukata okoli Evfemije in ji ovirata govorjenje*).

MEHMED: Plemenita gospa — kako je vaše častito ime?

EVFEMIJA (*se prikloni*): Rojena Prezeljtajg.

MEHMED (*se ji takisto prikloni*): Plemenita gospa Prezeljtajč, prejmite za svoje prizadevanje ta mošnjiček zlata kot vzorec naše hvaležnosti. Uverjen sem, da ne bo ostal osamljen.

ZVESTIN (*renči v Mehmeda in Lajo*): Rrrr havhav!

LIZA (*se Mehmedu sladka*): Mijav!

MEHMED (*se umika Zvestinu, Lizo pa hoče pobožati*).

LIZA (*sikne vanj*): Phhh!

MEHMED (*se ustraši*).

EVFEMIJA (*med tem govori*): Poljubljam roko! Naklon! Hvala lepa! — Kako je nadležna ta žival! — O, gospod minister, koj se pozna, kako fin ste gospod! Takemu gospodu služiti je grozen užitek!

ZVESTIN (*ji kaže zobe*): Rrrr!

LIZA (*jo ljubeznivo boža po ustih, da ne bi mogla govoriti*): Mijav!

EVFEMIJA: Mačka gnusna! Z metlo te bom!

ZVESTIN: Rrrr!

LIZA: Phhh!

RIGOMIR: Ali mi ne greš, pritepena zver! (*Zgrabi Zvestina in Lizo za vratova in ju tira na levo.*) Juro! Zapri ju v hlev! (*Vsi trije odidejo na levo, Rigomir se takoj zopet vrne.*)

EVFEMIJA (*nadaljuje svoje pripovedovanje*):
Gospod minister, verjemite mi, kakor cigana sta živila! Kolikokrat sem jima pomagala s kruhom, s krompirjem. Noter do tistega dne, ko je naš car pričakoval presvetlega Devetega kralja, Deveti kralj pa ni prišel. Prav tisti dan je izbruhnila nenadna bogatija, imenitnosti in baharija. Tisti dan sta morala dobiti Stanko ali njegova mati tajno moč v roke, že se mi malo svita, kaka je ta moč — ujela sem besedo o vilah. Če se jima ta moč vzame, pri kraju bo njihova slava.

MEHMED: Plemenita gospa — gospa — Pusedljtajč — oprostite, še en mošnjiček, da onemu ne bo dolg čas! Gospa se trudite s to-le paličico — (*Odvzame ji metlo in jo da Rigomiru.*)

RIGOMIR (*ogleduje metlo in jo potem zopet da Evfemiji*).

EVFEMIJA (*sprejme mošnjiček*): O gospod minister, kaj pa mislite! Poljubljam roko! Naklon! Grozno! Gospod minister, vse bom poizvedela, vse, — o jaz sem bistre glave — sploh naša rodbina — vi ne veste — (*Zunaj šum množice in klici: Živel Deveti kralj!*)

RIGOMIR: Vaši cekini že kriče!

MEHMED: Naš kralj je mogočen kralj, pa je tudi dober kralj za one, ki mu zvesto služijo. Plemenita gospa, (*ponavlja se igra z metlo kakor zgorej,*) uverjeni bodite, postavil vas bo na mesto, ki ga zaslužite vi in plemeniti vaš rod. Zanašam

se na vaš razum — odprte imejte oči in ušesa, a mi bomo odprto imeli roko, ko nam sporočite ključ zagonetne moči.

MARTA (*za odrom*): Evfemija! Evfemija!

EVFEMIJA: Stara sitnica zopet stika za mano! S pota ji grem in takoj poizkusim kaj izvohati po sobanah. (*Prisloni metlo ob steno in se splazi v palačo.*)

MEHMED *in* RIGOMIR (*se umakneta spred na levi strani z odra*).

7.

MARTA (*z leve zad. V predpasniku nese sadja in suhljadi*): Nak, kaki so dandanes posli! Vsega leži po tleh in gre v nič! — In tod-le — polno je listja! Ta Evfemija — rajša se bo desetkrat umaknila nesnagi, nego bi jo enkrat pometla! Metla je tukaj — nje ni! Vse bi moral človek sam delati! (*Odloži sadje in suhljad na mizo, vzame metlo in pometa.*)

8.

STANKO (*pušča pri vratih Evfemijo iz palače*): Prosim, gospa Evfemija —

EVFEMIJA (*užaljena*): Ni treba misliti, da sem prisluškovala!

STANKO: Ne, ne, ljuba gospa —

EVFEMIJA: Jaz pometam!

STANKO: Da, vi pometate! Majka, gospa pometata, vi pa imate njeno metlo!

EVFEMIJA (*jezna iztrga Marti metlo iz rok.*)

STANKO: Gospa Evfemija, ali bi mi hoteli semkaj poslati svoje otročičke?

EVFEMIJA: Bom, če jih najdem! (*Jezna odide na levo.*)

STANKO (*je zamišljen sedel.*)

[MARTA: Zdi se mi, nekaj ji ni prav! — O, Stanko, kako gospodinjstvo je v tej hiši in kolikšna se dela škoda! Ne bo šlo drugače, shrambe bo treba zaklepati. Še včeraj je bila vreča polna sladkorja, danes sem ga našla komaj za zajtrk, že sem mislila, treba ga bo na posodo iskati pri sosedah!

STANKO (*po kratkem premoru*): Osem dni je preteklo, odkar je naklonjena pomoč belih vil naju prestavila v sedanji sijaj, pa se mi zdi, tega je že osem let. Osem let da sem starejši, osem let zad za današnjim dnem da leži moja brezskrbna mladost — lepa si bila in si minila! — Majka, tedaj sem bil srečen!

MARTA: Mar sedaj nisi? Ljubi moj sinko, tvoja beseda me je zbodla v srce. Mar si pozabil komaj pretekle bedne naše dneve? Streha se nama je rušila nad glavo in skorjice kruha ni bilo doma — miška ne bi bila imela ob čem živeti pri naju dveh.

STANKO: Da, mati, hudo mi je bilo za vas!

MARTA: Meni je bilo huje za te. Čil, zdrav, vrl — zlati moj otrok! — pa naj bi bil propadel v bedi telesa in duha! Vse svoje lepe in dobre moči in čuvstva naj bi bil potratil pri butaricah in v boju za hlebček kruha! Zdaj si rešen teh skrbi!

STANKO: Rešen bi jih bil in proste bi imel roke za drugo delo, ki mi je pri srcu. In koliko bi bilo tega dela — toliko, kolikor je gorja na svetu! Toda mi leži na duhu kakor mora zavest: na mojo sedanjo stopnjo me je dvignila nezaslužena sreča brez dela in truda. Povišalo me je naključje, golo naključje me bo zopet ponižalo!

MARTA: Sinko, ne govori tako! Ali dobro srce ne šteje nič? S svojo brezmejno usmiljenostjo, s požrtvovalno svojo ljubeznijo, ki si jo razodel nebogljeni živi stvarci, si pridobil si naklonjenost vil. Čula sem, vile niso le dobrotne, modre so tudi. Vile vedo, kaj delajo. In kakršen si bil, takšen si ostal: sama dobrota te je in ljubezen, to sta dve korenini, trdno te držita na sedanjem tvojem vrhu.]

STANKO: Majka moja — dar belih vil je bil presilen za skromna moja dela. Zato se mi je prevrgel v vir sovraštva. Pomislite, majka! — jaz ljubim vse okoli sebe, ves svet ljubim in ne morem drugače — svet okoli mene me pa gleda zavistno in sovražno!

MARTA: Sinko, ti se motiš! Koder se prikažeš, narod te radosten pozdravlja.

STANKO: Ali si čula pravkar, kako je cesta
vzklikala: »Živel Deveti kralj!« Pozdravljala je
cekine, ki jih je Deveti kralj razdelil med njo. Tako
in nič drugače pozdravlja narod tudi v meni le
moje zlato. — Car mi še zaupa in sem mu hvale-
žen. Ali iz njegove okolice me zadevajo neprijazni
pogledi, ti pogledi se množe. In čutim — snuje se
mi mreža, da me vanjo vlové. — In to je najhujše,
majka, ona, ki je tako dobra in blaga za ves drugi
svet, ona, ki jo tako ljubim — váme nima vere,
zame nima ljubezni! (*Nasloni glavo na materine
prsi.*)

9.

(*Vseh PET OTROK prikoraka z metlami ob rami z
leve strani spred, vodi jih TONČEK.*)

TONČEK: Četa, stoj! Na desno kreni! Pozor!
— Visokost ste ukazali!

STANKO: Kdo sem jaz?

TONČEK: Visokost.

STANKO (*vpraša Tinčka*): Kdo sem jaz?

TINČEK: Visokost.

STANKO (*si vzame najmlajšega Mirkca v na-
ročje*): Pa ti povej, Mirkec, kdo sem jaz!

MIRKEC: Stanko.

STANKO: Kaj ne, Stanko sem jaz! Vidiš, moj
ljubi Mirkec, ti si edini, ki me še pozna! (*Ga po-
ljubi.*)

OSTALI ŠTIRJĚ (*izpuste metle na tla in hité objemati Stanka*): Stanko, Stanko, Stanko!

STANKO: Tako, pa smo zopet prijatelji! In če hočete, da prijatelji ostanemo, ne pozabite, da sem vaš Stanko! Zdaj mi povejte, moji ljubčki, kaj počenjate ves ljubi dan?

OTROCI (*ponosno*): Pometamo.

STANKO: To je jako koristno delo. Pa znate pometati?

OTROCI: Znamo.

PRINCESA (*stopi iz palače na teraso in pristvuje neopažena sledečemu prizoru*).

STANKO: Ko pometati že znate, ali se ne bi hoteli k tej umetnosti naučiti še kake druge? [Povem vam, na svetu je silo raznovrstnega dela in je nekatero še lepše in še bolj imenitno, nego je pometanje.] Čim več človek zna, več velja. — Saj buče imate dobre? (*Trka jim s prstom na glave.*)

OTROCI: Imamo.

STANKO: Izborno! Pa dobite na te svoje dobre buče pisane dijaške čepice —

OTROCI (*ploskajo*): To bo lepo!

STANKO: — in dobi vaše buče v roko učitelj, da vanje vlije pod pisane čepice polno mero modrosti.

OTROCI (*se mu obešajo okoli vratu*): Živel Stanko!

STANKO: Tako, moji ljubčki! Majka, vi pre-

vzemite otročajčke v svojo skrb! — In spotoma se mi ozrite, kje sta kuža in muca, da ju danes še ni bilo blizu!

OTROCI: Bomo, naš Stanko! (*Odidejo z Marto na levo.*)

10.

STANKO (*gleda srečen za njimi. Obrne se proti palači, tedaj zagleda princeso.*)

STANKO: Pozdravljena, gospa princesa!

PRINCESA (*mirno*): Pozdravljen!

STANKO (*stopajoč na teraso*): Bila je deca nekdanje naše sosede Evfemije. — Deca ima mater in nima matere, ko je rodna mati ne ljubi iskreno. Materino ime brez materine ljubezni je prazen zvok.

PRINCESA: Da, ljubezen je bistvo, ime je zvok. (*Se bridko nasmehne.*)

STANKO: Gospa princesa, razumem vas: soproga ste in niste soproga — ime je prazen zvok! — Nesrečni ste ob moji strani — to me boli tem bolj, ker čutim, da sem kriv.

PRINCESA: Po svoji volji sem izrekla »da«!

STANKO: Izrekli »da!« ste iz usmiljenja, sicer bi mi zapadla mlada glava — in smilila se vam je stara moja majka!

PRINCESA (*bridko*): Naj sama sečem glavo onemu, ki me je rešil iz okrutnih rok?

STANKO: Kriv sem in vendar nisem kriv. Sila vaše miline in mera moje ljubezni sta moja krivda in sta mi opravičba. Ko mi je bila dana v roke prilika in moč, da vam pomagam, sem storil le, kar bi bil storil brez pomisleka vsakomur, bitju vsakemu, ki bi me klicala njegova stiska. In ne bi mislil ob svoji pomoči na nagrado. Pa so oči mi uzrle *milo vaše lice* — to mi postalo je v pogubo — vzljubil sem vas! [In čujte me, princesa, in verujte: ni taka mi bila ljubav, da bi jemala le in terjala, ni mi bila ljubezen samoljubje! Le kakor topel plašč naj bi vam bila moja ljubav, ogrinjala vas in branila sovražnih sap.]

PRINCESA: [Prisiljen plašč težak je plašč.] Ljubezen je soglasje dvojih src — en glas, naj še tako je lep in plemenit, ne ustvarja je, dokler se ne odzivi drug mu glas.

STANKO: Mar mi za veke izgubljen je up, da glasu mojemu, prosečemu, vabečemu, odzove drug se željni glas?

PRINCESA: Srcé ukazov ne posluša. In moči ni, ugibati mu poti za bodoče dni. Pa se bojim, prekruta mu je bila prizadeta rana. [— Nesrečna zvezda me je namenila že v nežnih letih za nevesto v Deveto kraljevino. Trepetala sem — krvave so bajke, ki jih šepetajo o trinoštvu Devetega kralja. A štela sem, da žrtev sem potrebna, da krono rešim in deželo, kakor so njega dni kraljeve hčere se žrtvovale zmajem. —] Lahko ti razodenem zdaj —

(*grenko*) saj si soprog mi — prišel si ti! omililo se mi je tvoje lice, tako mlado in verno. Lahko ti razodenem zdaj — saj si gospod mi — oglašal se mi čut je v srcu zate, vznikla mi želja po soglasju s tvojim srcem. Toda ti čuta razodela nisem!

STANKO: Nisi!

PRINCESA: Moj čut zate mi tajen je bil zaklad, v deviškem skrit svetišču, in ne slutiti ga ni smelo tuje oko. Pa si svetišče mi porušil, s surovo roko silovito segel po zakladu. Kjer smel prositi si in čakati in upati, zahteval si in kupil si, me osramotil pred menoj! (*Joče se.*)

11.

(EVFEMIJA *se priplazi z desne in daje DEVE-TEMU KRALJU in MEHMEDU znamenja, naj ostaneta za prizoriščem. Potem prisluškuje pod teraso.*)

STANKO: Oprosti mi! Povej, kaj naj storim! Se naj umaknem ti izpred oči? Li naj umaknem se s sveta?

PRINCESA: Oprosti meni ti! Dežela potrebuje te in krona! Neizmerno vladaš moč — kaj spričo nje naj tehta skromna mi ljubav, ko vsi le žoga v tvojih smo rokah, dežela, krona, jaz!

[STANKO: Kršil sem voljo belih vil — iskal ljubezni sem drugače si nego z ljubeznijo, tako postal vilinski dar mi je v gorje!]

EVFEMIJA (*daje znamenja. Priplazita se k njej*) DEVETI KRALJ in MEHMED).

STANKO: Ta prstan, glej, je dar dobrotnih vil, on vsa je moja moč, on mi je hkratu vir nesreče! Trikrat zasučješ ga na srednjem prstu leve roke — poslušni škratje vsak izpolnijo ukaz. Tako pričaral sem zlato, palačo, vojsko. — Le dve prepovedi je izrekla vil kraljica. Prepoved prva se glasi: Ljubezni s prstanom ne išči! — Odprla si oči mi — prepoved to sem kršil! V revni koči sva živela z majko, obdal z bogastvom in sijajem me je prstan, v bogastvu in sijaju le se drznilo srce je misli previsokih. Pogled na te mi zbrisal je prepoved iz spomina! — In zdaj le kršil drugo sem prepoved, ki je izrekla jo kraljica vil: Nikomur ne izdaj prstana tajno moč, sicer ti bo v pogubo!

PRINCESA (*se prepadena nasloni z roko ob ramo*): Gorjé mi, kaj si storil?!

STANKO: V spotiko ti bila je skrita sila, ki je pokorna, čudotvorna mi služila. Spotike se iznebim — morda potem prijaznejša mi bode tvoja misel. Globoko jezero, požri ta prstan! (*Ga sname in ga hoče vreči v jezero.*)

PRINCESA: Nikar, nikar! (*Mu ustavi roko, prstan pade iz rok pod teraso, pobere ga Deveti kralj.*)

KRALJ (*kvišku moleč prstan*): Hoho, hoho, hoho!

PRINCESA: Nesrečnica, kaj sem storila!

KRALJ: Zdaj v moji roki vsa je moč! Zdaj v moji roki si, princesa!

PRINCESA: Sovražim te! Čez moje srce prstan ti moči ne daje. Ni moje več srce! Ko ga osvojiti ni bila kos ljubav v sijaju, osvojila ga je ljubav v bolesti! Moj Stanko — ljubim te! (*Oklene se ga.*)

KRALJ: Ne misli, da te bom silil, princesa! Odklonila si me — čakal bom, da boš ponižna sama mi ponujala ljubezen. — Prstan, pomagaj! (*Suče prstan.*) Prvič, drugič, tretjič!

Rahel grom.

12.

TRIJE ŠKRATJE (*se pojavijo*): Gospodar mogočnega prstana, kaj ukazuješ?

KRALJ (*pokaže na Stanka*): Primate ga! Odnesite ga v Deveto kraljestvo, v belo moje prestolno mesto, v kameniti stolp globoko pod zemljo, kamor sonce ne prisije, kamor luna ne prisveti! — Potem za njim še naju dva nesite odtod v moj trdni slavni grad!

[TRIJE ŠKRATJE (*se obotavljajo*).

KRALJ: Ste čuli moj ukaz?]

TRIJE ŠKRATJE: Prstan nas veže! (*Izginejo.*)

PRINCESA: Na pomoč! Na pomoč!

STANKO (*se rahlo izvije iz njenega objema*):
Zame ni pomoči! Hvala ti za tvojo ljubezen!

Z neba pade oblak, zakrije Stanka in se zopet dvigne.

PRINCESA: Pomagajte!

KRALJ: Ti edina mu lahko pomagaš. Tisti hip, ko mi po svoji prosti volji postaneš žena, tisti hip se njemu odpre temnica. Drugače v njej pogine!

PRINCESA: Ljudje! Straže! Ali ni nikogar, da prime tega zločinca? (*Omedli.*)

KRALJ *in* MEHMED (*se grohočeta*): Hoho!
Hoho! Hoho!

EVFEMIJA: Visoki kralj, ne pozabite svojih obljub — vzemite me s sabo!

KRALJ: Hoho! Izdajstva potrebujemo, izdajalcev ne maramo! Hoho!

Z neba pade oblak, zakrije Devetega kralja in Mehmeda
in se zopet dvigne.

13.

(*Pritečeta ZVESTIN in LIZA, — za njimi prihiti PET OTROK s pisanimi čepicami na glavi, za njimi slede MARTA in SLUŽINČAD.*)

ZVESTIN *in* LIZA (*iskaje prideta na teraso k princesi*).

MARTA: Kaj se je zgodilo? Kje je Stanko? —
Joj, naša ljuba princesa v nezavesti!

OTROCI (*stopijo k zbegani Evfemiji*): Kaj pa je, majka? Kje je Stanko? Tako je dober, pomisli, šolati nas bo dal! Tako smo srečni!

EVFEMIJA: In jaz sem ga izdala! (*Se zgrudi.*)

Zavesa.

ČETRTO DEJANJE.

1.

Trg v prestolnici Devetega kralja. Na levi v ozadju okrogel temni stolp. Po trgu narod v gručah. — Od desne pride glasnik z bobnom.

GLASNIK (*zabobna*): Stojte! Poslušajte ukaz premogočnega Devetega kralja!

NAROD (*mrmra*).

GLASNIK: Kdo mrmra? To je očiten punt! Kdor se punta — sek! (*Pokaže z roko ob vratu, da bo ob glavo.*)

PRVI MOŽ IZ NARODA: Saj ne mrmramo!

GLASNIK: Zakaj ne mrmrate? — To je hinavstvo! Za hinavce je to-le: sek!

NAROD (*se hoče raziti*).

GLASNIK: Kam bežite? Stojte in poslušajte! Premogočni Deveti kralj vam daje na znanje, da je nemilostno odslovil ministra Mehmeda in ga zaradi grde nezvestobe ukazal vreči v temnico, tamkaj bo čakal sodbe — sek! Dejan je ob imenje in poštenje in izžene se mu iz dežele vsa družina in

ves rod do šestega kolena. Sviri se vsak in sleherni, da bi Mehmedu ali njegovemu rodu dal kakršnokoli potuho, pomoč in besedo. Drugače — sek! — In zdaj s pota! Koj ga priženo! Da nikdo ne izpregovori z njim besedice! Drugače —

PRVI MOŽ (*za hrbtom drugih*): Sek!

GLASNIK: Kdo? Puntarji! — Naprej! (*Goni pred sabo narod s prizorišča.*)

VSI (*z odra*).

2.

(DVA ČRNA SUŽNJA vodita MEHMEDA v verigah.)

MEHMED (*zadržuje sužnja*): Čujta me, brata, vsi trije smo enaki jadrniki, ker nismo prosti! Vidva sta sužnja, jaz sem v verigah —

PRVI SUŽENJ: Tak je gospodarjev ukaz!

MEHMED: Ne bojta se, ne uidem vama! A vidva lahko postaneta svobodna moža in mogočna in bogata kakor sam kralj.

PRVI SUŽENJ: Varal bi naju rad!

MEHMED: [Pri pokoju mojega očeta, pri življenju moje dece, verujta mojim besedam!] Kralj ima čarodejen prstan — na sredincu ga nosi leve roke. Kdor ima ta prstan v svoji oblasti in ve njegove skrivnosti, njemu je pokoren ves svet in vse bogastvo sveta. [Meni so znane skrivnosti prstana, jaz sem mu kos ukazovati. — Postojta!] Čujta me, ne zametujta svoje sreče! [Prstan ni kraljev, samovoljno si ga je osvojil, vsakdo mu ga sme

vzeti.] Skoro se mi je posrečilo in prstan bi bil v
mojih rokah, v zadnjem hipu mi je izpodletelo in
evo me v okovih!

[PRVI SUŽENJ: Nevarna je stvar in ako ni
resnična, glavo tvegava za prazen nič!

MEHMED: Dober sem vama bil vsikdar, vama
in vajini deci — čemu bi sedaj upropaščal vaju za
prazen nič! Svoje imata oči, sama glejta — na
levem sredincu kraljevem neznaten železni prstan!
Čemu bo mogočnemu kralju, najbogatejšemu na
tem svetu, črni rjasti obroček, čemu ga bo nosil
noč in dan na svoji roki, ako nima prstan resnično
v sebi brezmejne vrednosti — večja je od vsega,
kar ima kralj!]

PRVI SUŽENJ: Tebi ni uspelo, kako naj iz-
vršiva midva?

MEHMED: Prilike iskajta — na priliko ča-
kajta! Pot je vama prosta pred kralja, prilika ne
izostane, in ko se vama ponudi, uporabita jo! —
uporabita jo! — uporabita jo! — z lepo ali z grdo.

Čuje se godba iz sledečega prizora.

PRVI SUŽENJ: Hitimo! (*Odidejo na levo.*)

3.

(*Z desne pridejo ZVESTIN, LIZA in PRINCESA,
preoblečena v cigana, v dolgi je halji, širok ima
klobuk in palico, preko halje malho, v lice ji vise
dolgi črni lasje. Okoli teh treh se zgrinja narod.*)

ZVESTIN in LIZA (*pojeta in plešeta*).

OBA: Po svetu hodiva midva —

ZVESTIN: Kuža havhav!

LIZA: Muca mijav!

OBA: In kaževa, kar znava,
To je ljudem zabava.

ZVESTIN: Sem korenjak, čvrst in krepak,
močan mi glas doni!

Kje si junak, da hrabra si pogledava
v oči?

LIZA: Sem gospodična, nežna vsa, to lahko
vidi vsak,

In vendar zmag slavim še več, kot jih
slavi junak!

ZVESTIN: Malo havhav —

LIZA: Malo mijav!

OBA: Pa na obe plati, za vse strani je prav!

ZVESTIN: Havhav!

LIZA: Mijav!

NAROD (*ploska in se smeje*).

PRINCESA: Moja mlada dva umetnika sta
trudna in lačna. Majhna sta, a lakota jima je
velika.

ZVESTIN: Havhav!

LIZA: Mijav!

PRINCESA (*jima vrže kruha iz malhe*).

ZVESTIN in LIZA (*ujameta kruh, sedeta v
ospredje in jesta*).

PRINCESA: Prosim majhne nagrade za mlada
umetnika. (*Pobira darove v klobuk.*) Hvala, hvala,

gospoda sijajna! Daleč po svetu nas je že vodila naša pot, ali tako lepega mesta še nisem videla, tako dobrega ne še naroda. Vaš kralj, Deveti kralj, je mogočen gospodar! Pa je gotovo tudi dober!

NAROD (*se najprej zgleduje med sabo. Potem*): Da, da! Kako pa!

PRVI MOŽ IZMED NARODA: Sek! (*pa se koj potuhne.*)

PRINCESA: Kako srečni ste ljudje! Kaj pomenja oni mogočni stolp, tako trden je in lep?

PRVI MOŽ: Temnica je kamenita. Ne želi si videti njene lepote od znotraj! Globoka je, da seza do vode. Ozke line so v debelem zidovju, svit dneva ne prodre skozi.

PRINCESA (*prikriva svojo razburjenost*): [Lepa hvala vam, gospod, za prijazen odgovor! — Ko je temnica tako strahovita, kako strahoviti morajo biti razbojniki, ki je zanje treba take temnice!

PRVI MOŽ: Ej, tujec, niso le razbojniki, ki jim nudi ta stolp svoje gostoljubno zavetje! Tudi lepši gostje se mude v njem!

DRUGI MOŽ: Molči! Kdo ve, ali je prav, da to govoriš!

PRINCESA:] Kamor se ozre oko, vidi nove krasote! — Kje je kraljeva palača? — Jutrišnji dan bi se radi poklonili mogočnemu kralju — morebiti bo tako milostiv in bo dovolil, da pokažeta moja mlada dva umetnika svojo umetnost pred njegovim presvetlim licem.

DRUGI MOŽ (*pokaže na desno*): Kraljeva palača je ondukaj. Kralj je bogat, bogato vas obdari.

PRVI MOŽ: Ali pa »sek«!

(*Narod se nezaupljivo ozira in se razide.*)

4.

(PRINCESA, ZVESTIN in LIZA so ostali sami. —
Večeri se.)

PRINCESA: Do sem si nas naklonjeno vodilo nebo, preko kopnega in preko morja, skozi selišča in skozi puštinjo. (*Prisede k Zvestinu in Lizi.*) V tem trdnem stolpu za mrzlim zidovjem je zaprt moj mili soprog, vajin ljubi prijatelj. Tukaj ob tem zidovju, v njegovi bližini dajmo, da prenočimo! Morebiti se srečajo naše misli in želje z njegovimi.

LIZA: Zame ni visočine, zame ni debelega zidovja. Po strehah sem tako varna kakor pri tleh. In v zidovju so line — ni line tako ozke, da je ne bi prelezla jaz. Ukaži, princesa, in še nocoj to noč mu prinesem dleto za zid, pilo za železje, vrvico za plezanje!

ZVESTIN: Jaz pa bom stražil in gorjé vsakomur, ki bi te motil! Rrrr!

PRINCESA: Zvesta žival! Dragocena mi je tvoja pomoč! Toda kaj hasni, če rešimo milega mi soproga iz okovov, če mu otvorimo težka vrata iz temnice, dokler ima Deveti kralj prstan in

z njegovo pomočjo lahko koderkoli zopet ujame ubeglega jetnika. Prva in edina skrb nam mora biti ta, da dobimo v roko prstan.

LIZA: Vitka sem in lahka, v vse kote se priplazim. Moje bistre oči vidijo v temi kakor po dnevu.

ZVESTIN: Moj nos vse izvoha, koderkoli je skrito.

PRINCESA: Zanašam se na vaju. Mori me pa skrb, ali nismo prišli prepozno. Ali sta čula, kako strašna je temnica?

Mesec prisveti.

ZVESTIN: Ne tarnaj malosrčno, princesa! Prestali smo dolgo pot in nevarno, višja moč nas je varovala, zapustila nas ne bo pred ciljem.

LIZA: Veš kaj, Zvestin, zapojva tu pod stolpom, vse je tiho, morebiti naju čuje gospodar in spozna, da mu je blizu pomoč!

ZVESTIN: Muca, ti si le bolj pametna nego jaz. Da nisem kuža, poljubil bi te!

LIZA: Phhh!

ZVESTIN *in* LIZA (*zapojeta*):

OBA: Od daleč naša pot pelja —

ZVESTIN: Kuža havhav!

LIZA: Muca mijav!

OBA: Mar naj še dolgo traja, da pridemo do kraja?

ZVESTIN: Havhav!

LIZA: Mijav!

ZVESTIN: Prek gor visokih strmo pot —
naprej in brez strahu!

Prek rek, planjav in prek morja — ni dalo
nam miru!

LIZA: Ni pešala nam noga in ni nam pešal
duh.

Zdaj tu smo! Mar nas čuješ? Mar nem
si, stolp, in gluh?

ZVESTIN: Čuj moj havhav!

LIZA: Čuj moj mijav!

OBA: O, da si živ, gospod! O, da si čil in
zdrav!

ZVESTIN: Havhav!

LIZA: Mijav!

STANKOV GLAS (*iz stolpa*): Muca Liza,
kuža Zvestin — ljuba moja prijatelja!

ZVESTIN *in* LIZA: Čul nas je!

PRINCESA (*poklekne*): Živ je!

Zavesa.

5.

Izpremembra. Dvorana v palači Devetega kralja. Splošni
vhod ob desni strani spred. Zad na desno in levo
vhoda v stranske prostore. V ozadju dve veliki okni.
Kralj sedi na blazinah, odetih s preprogo. Plešejo mu
devojke.

KRALJ (*prekine ples*): Nehajte! Hajdite! Mehkužni vaš ples dolgočasi moje junaško srcé.

DEVOJKE (*zavekajo*): Joj! Ob milost smo kraljevo! Joj, me reve! (*Odidejo v ozadju.*)

(*Sledi ples oboroženih junakov.*)

KRALJ (*kmalu ples prekine*): Nehajte! Bežite mi, junaki! Prekrotki ste mi danes.

JUNAKI (*spogledujoč se odidejo*).

KRALJ (*ploskne v roko*): Hoj, črni slugi! Črni slugi!

6.

(*Vstopita DVA ČRNA SUŽNJA.*)

KRALJ: Poteri vaju vrag! Kje sta, kadar vaju kliče gospodar? — Iz stolpa kamenitega, iz temnice globoke mi privedita bledega jetnika iz zapadnega carstva, hoho! — prijazno se bova pomenila o lepših časih!

OBA SUŽNJA (*se globoko priklonita in kreneta, da odideta*).

KRALJ: Stojta! — Kaj pa Mehmed pravi, moja pisana sraka? Kako mu prija nova kletka? Kakšna pesem mu sedaj grči iz goltavega grla?

PRVI SUŽENJ: Visoki kralj! Mehmed, tvoj skrušeni sluga, obupuje, da si je nakopal tvojo nemilost.

KRALJ (*ga opazuje*): Ej, pa si ga slišal na lastna ušesa, da se kesa in obupuje? Komu je pel

svojo novo ganljivo pesem? Mar kamenitemu zidovju? Mar gluhi noči? (*Se nalahno umakne za en korak, ne izpusti sužnja iz oči in zakliče*): Straža!

PRVI SUŽENJ: Sam sem čul njegove besede, sam videl njegove solze. Meni je govoril, pred mano se je jokal.

DVA STRAŽNIKA (*vstopita*).

KRALJ: Mar si ti, suženj, zaupnik postal ministrov? — (*Tiše.*) Lopov! Kaj ti iščejo oči na moji levi roki? V dno črne duše ti vidim — morilec! Straža, primi ju, odvedi ju v kameniti stolp!

STRAŽNIKA (*se lotita sužnjev*).

PRVI SUŽENJ (*se brani z bodalom*).

DRUGI SUŽENJ: Milost, visoki kralj, nedolžen sem! Samo oni se je dogovarjal z Mehmedom ministrom!

PRVI STRAŽNIK (*je uklenil prvega sužnja*): Bodalo je imel!

KRALJ: Vrzita ju v temnico — vkupe z Mehmedom jima bodi sodba! — In mi privedita iz temnice bledega jetnika iz zapadnega carstva!

DRUGI SUŽENJ: Milost, milost! (*Straža ju odžene.*)

7.

KRALJ (*sam, ne prikriva več razburjenosti*): Že drugič mi je grozila smrt — zaradi prstana!

Obdan sem od morilcev — komu naj še verjamem! Kdor pozna tajnost prstana, vsak mi je smrtni sovrag! Nisem več varen!

LIZA (*se prikaže zad pri oknu in koj zopet izgine*).

KRALJ: Kaj je bilo? Nekdo je pogledal skozi okno! (*Stopi k oknu.*) Nikogar ni! Previsoko je od tal, da bi se kdo povzpel do okna! Strahove vidim ob belem dnevu. — Prstan me preganja — [ali naj se ga iznebim? Ne smem, ne morem, nočem! Premogočna je njegova moč! V oblast mi je dal carjevega zeta, v roke mi pripelje carjevo princeso! — Le] s prsta mi mora, da ne bo preglasno mikal smrtnih bodal! Skrijem ga — (*Se hitro ozre, sname ga s prsta in skrije pod sedež.*)

LIZA (*se za hip prikaže pri drugem oknu in zopet izgine*).

KRALJ: Deveti kralj, kje je tvoja mogočnost? Trepetaš pred svojimi lastnimi priliznjenimi sužnji! — Kako sovražim človeško golazen!

8.

SLUGA (*vstopi in se prikloni*).

KRALJ: Kaj je? Kaj hočeš?

SLUGA: Tuj cigan je pripotoval s psom in mačko, čudni sta živali, plešeta in pojeta. Cigan prosi milosti, da bi smela žival pred vašim presvetlim licem izvajati svojo umetnost.

KRALJ [*(gleda slugo)*]: Ali si ti pošten človek?

SLUGA (*preplašen*): Gospod, milostiv bodi z menoj in mojo deco! Nedolžen sem!

KRALJ: Zakaj se treseš, ako si nedolžen? Priznaj!

SLUGA (*poklekne*): Star sem, moji dnevi so šteti, pošteno sem ti služil in ti bom do zadnjega diha. Najmanjše krivde si nisem svest! Ali včeraj so vrgli v temnico ministra Mehmeda, danes sta mu sledila dva črna sužnja — pa se bojim, vse druge nas zadene enaka usoda.

KRALJ: Ali veš, zakaj so morali oni trije v ječo?

SLUGA: Ne vem, mogočni kralj!

KRALJ: Vstani! Ne boj se — verjamem ti, da si pošten! —] Razsrdili so me ljudje — naj me razvedri žival! Ukaži jim, da pridejo.

SLUGA (*da znamenje pri vhodu, da vstopijo. Potem postoji pri vratih*).

9.

(*Vstopijo ZVESTIN, LIZA, za njima PRINCESA. Vsi trije se globoko klanjajo. Kretajo se ritmično, a pri svojih kretnjah vohata in stikata Zvestin in Liza za prstanom.*)

PRINCESA: Mogočni kralj! Kakor solnce nad zemljo visoko stojiš nad ubogim človeštvom!

ZVESTIN in LIZA: Visoko! (*Kažeta s pozo in kretnjo, kako visoko.*)

PRINCESA: Daleč po svetu sega tvoja slava!

ZVESTIN *in* LIZA: Daleč! (*Igra kakor prej.*)

PRINCESA: Globoko se ti klanjamo!

ZVESTIN *in* LIZA: Globoko!

PRINCESA: V silno nam bo čast —

ZVESTIN *in* LIZA: V silno!

PRINCESA: — da ponižni ti smemo nuditi
pokušnjo —

ZVESTIN *in* LIZA: Ponižni!

PRINCESA: — skromne naše umetnosti.

ZVESTIN *in* LIZA: Skromne naše umetnosti.
(*Napravljata okoli kralja plesne kretnje, pri tem se z znamenji sporazumeta, kje je skrit prstan.*)

KRALJ (*ju smehljaje gleda*): Zabavna žival!
(*Princesi.*) Odkod pelja vas pot, kam vas popelje naprej?

PRINCESA: Mogočni kralj — nebo naj rosi svoj blagor na tvojo kraljevsko glavo! Cigan sem iz daljnega Egipta, starodavnih Faraonov bedni sin. Od pradede na očeta, od očeta na sina, od sina na vnuka se je v našem rodu podedovala spretnost, da vzgajamo žival za umetnost.

— ZVESTIN *in* LIZA: Za našo umetnost. (*Plesne kretnje s poizkusi, dobiti prstan.*)

PRINCESA: Pot pa nas vodi od vzhoda do zahoda, od severa do juga, koder so plemenite roke.
(*Vsi trije se globoko priklonijo.*)

KRALJ: Ste bili tudi v zemlji zapadnega carja?

PRINCESA: Nebo ti daj zdravja, tebi in tvojemu potomstvu! — bili smo, bili. Ali tega je davno; cigani ne štejejo let — videli smo mlado princeso — tako je bila tedaj velika. (*Pokaže velikost šestletne deklice.*)

ZVESTIN *in* LIZA: Tako velika!

KRALJ: Se vam li kmalu zopet tjakaj obrne pot?

PRINCESA: Srečen bodi narod pod tvojim žezlom, mogočni kralj! Lep in velik je ta svet —

ZVESTIN *in* LIZA: Velik!

PRINCESA: — majhna je zemlja zapadnega carja —

ZVESTIN *in* LIZA: Majhna!

PRINCESA: — kdo ve, ali še kdaj prestopi naša noga njene meje!

ZVESTIN *in* LIZA: Naša noga!

PRINCESA: Razun, ako nam to ukaže tvoja mogočna glava. Sužnji smo pokorni tvojim poveljem.

ZVESTIN *in* LIZA: Sužnji pokorni!

KRALJ: Morebiti se poslužim vaše pomoči — čaka vas dobro plačilo!

Zunaj zarožljajo verige.

SLUGA (*pogleda venkaj in javi*): Premilostni kralj, straža je privedla jetnika!

KRALJ (*se spomni*): Jetnika! (*Slugi.*) Daj, pogosti malo družbo!

(SLUGA *se prikloni, stopi zad k vratom na desni in ondu čaka.*)

KRALJ: Počakajte, okrepčajte se — potem mi zapojete in zaplešete! (*Pristopi k princesi.*) Všeč si mi cigan, tvoje lice mi vzbuja spomine.

(LIZA *vzame za kraljevim hrbtom prstan, ga pokaže princesi in potem da Zvestinu.*)

PRINCESA: (*se zgane.*)

KRALJ (*osupne in se ozre*): Kaj je?

LIZA (*se priliznjeno smuka ob njem*): Mijav!

KRALJU (*se zopet razvedri lice*): Ti si, muca? — Le idite!

(LIZA in ZVESTIN *odplešeta za slugom skozi vrata zad na desni.* — PRINCESA *sledi za njima, globoko se klanjajoča.* — KRALJ *stopi zamišljen po dvorani.*)

10.

(STRAŽARJA *privedeta STANKA v železju, bled je, oči si pokriva z roko.*)

KRALJ (*stražarjem*): Čakajta pred durmi! Da se mi ne ganeta odtod! In če vaju pokličem, tisti hip da sta mi tu!

STRAŽARJA (*se priklonita in odideta.*)

KRALJ (*gleda Stanka*): Mar nisem vreden tvojega pogleda, suženj?

STANKO: Kralj, po glasu te spoznavam! — Tvoja ječa je temna, šest dolgih mesecev nisem videl belega dne — oči so se odvadile svetlobi.

KRALJ: Bled si in mršav!

STANKO: Taka te je volja, kralj!

KRALJ: Ni moja volja! V drugi roki je ključ — zakaj odlaša ona roka in ti ne odklene ječe?

STANKO: Ljubezen ji brani.

KRALJ: Nespamet! Piši princesi svoje trpljenje — prišla bo in te rešila!

STANKO: Ako bi prišla, da me reši takó, kakor zahtevaš ti, ne bi me ljubila. Toda me ljubi! Te zavesti — za nič na svetu je ne bi zamenjal, ne za prostost, ne za življenje.

KRALJ: Piši ji pismo, pravim! Temnico poznaš, toda vseh njenih muk še nisi preizkusil — odlašal sem. — Svetujem ti, piši! Prilika je tu. Cigan se je oglasil, z mačko in psom potuje, ki plešeta in pojeta, ta lahko ponese pismo.

STANKO: Ko me ljubi, še misliti ne more, da bi mi izneverila ljubezen in jo naklonila tebi. Ljubezen klije le iz ljubezni — kako bi klila iz nasilja!

KRALJ: Potem ti ni rešitve!

STANKO: Kakor bo odločilo nebo! Verujem v moč ljubezni! — Oko se mi je zopet privadilo dnevu,

kralj, vidim te! Bled sem in mršav, ali tudi tebi, kralj, ki še nisi okusil svoje ječe, tudi tebi lice ne razodeva sreče! — Sreče ni brez ljubezni in brez dobrote!

KRALJ: Ljubezen, dobrota — prazni besedi! Trdno zidovje, železen zapah — na nju se zanašam!

STANKO: Zidovje, zapah ne dajeta varnosti in sta brez moči, ako ne stoji ob zidovju in zapahu človek. Ako nimaš človeka ob strani in njegove ljubezni in zvestobe, da ti brani zidovje, čuva zapah, zapah in zidovje ne držita. Najtrdnejša vrata gladko odklene šibko zlato, ako ni zvest vratar.

KRALJ: Ni mi treba tvojih naukov!

11.

MEHMED (*se priplazi skozi vhod zad na levi. Stanku daje znamenja, naj molči. Ko se priplazi kralju za hrbet, dvigne bodalo*).

STANKO (*zakriči*): Kralj, čuvaj se!

KRALJ (*se hipno ozre, trdo zgrabi Mehmedovo roko in ji izvije bodalo*): Morilec zavratni!

MEHMED: Kaj si drugega ti, ki le s krvavim nasiljem vzdržuješ svojo oblast!

KRALJ (*dvigajoč bodalo*): Kar si namenil meni, tvoj bodi delež!

MEHMED: Le suni, kralj! Sto in sto jih je za mano — kar je meni izpodletelo, enemu izmed njih ne izpodleti! (*Stanku.*) Bedak, zavrgel si prostost!

STANKO (*z mogočnim glasom*): Kralj, pusti ga! (*Kralju nehote omahne roka. — Mehmedu.*) Nesrečnik, beži iz teh dežel!

MEHMED (*se umakne skozi vhod zad na levi*).

STANKO: Hrepenim po svojcih, hrepenim po svobodi — ali da si odprem temnico z okrvavljenim bodalom, tega mi ne da srcé.

[KRALJ (*še skuša vzdržati kraljevsko strogoš*): Drznil si se, Mehmedu si pomagal, da je ubežal!

(*Izza vrat v ozadju pogledujejo ZVESTIN, LIZA in PRINCESA.*)

STANKO: Tvoje življenje je bilo v mojih rokah. Da sem molčal — Mehmed bi bil sedaj-le vladar, a tvoja glava bi nataknjena nad mestnimi durmi plašila tvoje pristaše. Srce mi je velelo, da te rešim negodne smrti, isto srce mi ni dalo, da pogine Mehmed od tvoje roke. Ako eno moje dejanje obsojaš, kralj, moraš drugo tudi. — In preudari, kralj, in povej — ali je res le moja beseda ustavila tvojo roko, da ni sunila z bodalom, beseda onemoglega sužnja, ukovanega v železje? Mar ni tvoja lastna kraljevska volja odlašala sunek?]

KRALJ (*skrušen sede, sklone glavo v roke*).

12.

(*Rahla godba. LIZA in ZVESTIN priplešeta, PRINCESA ostane v ozadju.*)

LIZA in ZVESTIN (*nežno zapojeta*).

OBA: Kak dolga nam je pot bila —

ZVESTIN: Kuža havhav!

LIZA: Muca mijav!

OBA: Srce veselo raja, prišli smo ji do kraja.

ZVESTIN: Havhav!

LIZA: Mijav!

ZVESTIN: Trpljenju vsemu konec je, pozdravljen, naš gospod!

Ná — prstan! Da bi skoro nas odpeljal vse odtod!

LIZA: Tja, kjer premili naš je dom, tja srce hrepeni,

Vse bolje, ko v tujini, doma mi miška diši!

ZVESTIN: Le še havhav —

LIZA: Le še mijav —

OBA: Brzo odtod domov, gospod, to vsem bo prav!

ZVESTIN: Havhav!

LIZA: Mijav!

(ZVESTIN je dal med petjem Stanku prstan. — STANKO si je prstan nataknil na prst in hvaležen objame Zvestina in Lizo.)

KRALJ *(se zdrami iz premišljevanja in se dvigne)*: Carjevič, prost si! Deveti kralj ne more, da bi zaostajal za tvojo plemenitostjo.

STANKO: Kralj, resnično sem prost! *(Okovi padejo od njega.)* Oprostila me je ljubezen! — Glej,

prstan je zopet našel svojo pot v roko, ki so ji ga namenile vile! — Pa sem vesel tudi tvoje besede, sovražnik se mi je prevrgel v prijatelja — hvala ti! — A zdaj, preljuba zvesta mi žival, prav hitro mi povej vse, kar veš o moji princesi!

PRINCESA (*vrže od sebe klobuk in lasuljo*):
Tvoja princesa je tu! (*Mu zleti v naročje.*)

KRALJ (*zavzet*): Klanjam se vsemogočni ljubezni. Princesa, odpusti mi! — Carjevič, odpusti mi!

STANKO: Dobrota je vzklila v tvojem srcu, naj se mogočno razraste in obilno srečo rodi! — Poslavljam se! (*Suče prstan.*)

Rahel grom.

KRALJ: Potreboval bi vajinih rok, da me vodijo po novi poti.

STANKO: Srce ti bodi voditelj! —

[(TRIJE ŠKRATJE *se pojavijo in se veselo klanjajo Stanku, ki jim daje ukaze.*)

KRALJ: Srce mi bodi voditelj — — — (*Otvoril je okno v ozadju.*) Narod, poslušaj svojega kralja! (*Spodaj šum.*) Nasilju bodi konec, ljubezen vladaj odslej kraljevini! Vse ujetnike izpuščam! (*Veseli vzkliki.*) Vsem sužnjem dajem prostost! (*Živel!*) Vse sirote jemljem v svoje varstvo — ne kralj, oče bom odslej svojemu narodu! (*Spodaj za odrom veseli vzkliki: Živel Deveti kralj!*)

STANKO *in* PRINCESA: Živel Deveti kralj!]

Padejo oblaki in zakrijejo ves oder.

13.

Izpremembra.

(*Doma. Na levi skupina: CAR, PRINCESA, STANKO, MARTA, MINISTER ROGOSLAV, OTROCI, NAROD; na tleh počivata ZVESTIN in LIZA. Skupina predočuje radost vsled rešitve in vrnitve Stankove.*)

STANKO (*stopi naprej*): Srečno smo zopet združeni vsi, ki nas spaja ljubezen. Da takó ostanemo. (*Da roko majki in princesi.*) Na vrhuncu sem sreče pa mi s tega vrhunca uhajajo hvaležne misli še k vam, k svojim dobrotnicam, belim vilam. Da ste pri nas, izrekel bi vam poleg zahvale tudi še prošnjo.

V ozadju se prikaže duplina v kraljestvu vil, na vzvišenem prestolu sedi kraljica, obdana od vil.

KRALJICA: Klical si nas, tu smo. (*Stopa od prestola navzdol.*)

STANKO: Kraljica vil! Tvoj dar, mogočni prstan, je dokazal svojo moč: obvaroval nam je carstvo in princeso pred tujim nasiljem. Razodel pa je tudi neizmerno nevarnost, ki jo ima bajna njegova sila v rokah šibkega zemljana. Kraljica vil, hvaležen ti vračam prstan!

KRALJICA: Moder si, carjevič! Modrost ti prihaja iz srca — ta modrost je najvišja! — Ko vam

je ljubezen, ni vam treba več prstana — večja je moč ljubezni! — In ko mi vračaš mogočni prstan po svoji volji, brez sile in prošnje in iz zadovoljnega srca, si storil novo dobro delo: rešil si tri zaklete škrate. (*Vzame prstan. Tačas zagrmi. Iz tal pridejo trije škratje, izpremenjeni so v krepke, lepe mladeniče.*) Zakleti so bili od črnih besov tako dolgo, dokler se ne izpolni, kar se je izpolnilo ta hip: ljubezen je dala silo iz rok zaradi ljubezni! Ljubezen vladaj ljubezni, sama si je dovolj močna! — Pozvan si bil in si se obnesel — rešil si jih robstva!

TRIJE MLADENIČI: Ljubezen nas je rešila. Prosti smo — iz ljubezni ti prosti nudimo svoja srca in svoje roke. (*Objeti dvigajo roke proti carjeviču.*)

Godba.

Konec.

Opomnja za manjše odre.

Uprizoritev se lahko v nekaterih ozirih olajša. Zlasti lahko izostaneta nemi prizor v devetem prizoru prvega dejanja in ples v petem prizoru četrtega dejanja. Namesto petih otrok zadoščajo trije, namesto treh vil čuvaric zadošča ena, ki govori za vse tri, enako namesto treh škratov eden. Da čarovne prizore prilagodi odru, kakršen je na razpolago, je prepuščeno preudarku režiserja.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

COBISS @

00000077399

Godba

Konec

SPLOŠNA KNJIŽNICA.

Izšli so zvezki:

- Št. 1. Ivan Albreht: **Ranjena gruda**, izvirna povest, 104 str.
„ 2. Rado Murnik: **Na Bledu**, izvirna povest, 181 str.
„ 3. Ivan Rozman: **Testament**, ljudska drama v 4 dej., 105 str.
„ 4. Cvetko Golar: **Poletno klasje**, izbrane pesmi, 184 str.
„ 5. Fran Milčinski: **Gospod Fridolin Žolna in njegova družina**, veselomodre humoreske, 72 str.
„ 6/l. Dr. Lavo Čermelj: **Boškovičev nauk o materiji — prostoru — času v luči relativnostne teorije**, 52 str. 8°
„ 7. **Andersenove pripovedke**. Za slovensko mladino priredila Utva. 112 str.
„ 8. Emil Gaboriau: **Akt števil. 113**, poslovenil E.V., roman, 536 str.
„ 9. Univ. prof. dr. France Veber: **Problemi sodobne filozofije**, 344 str.
„ 10. Ivan Albreht: **Andrej Ternouc**, reliefna karikatura iz minulosti, 56 str.
„ 11. Pavel Golia: **Peterčkove poslednje sanje**, božična povest v 4 slikah, 84 str.
„ 12. Fran Milčinski: **Mogočni prstan**, narodna pravljica v 4 dejanjih, 92 str.

V tisku so:

Bulwer: **Poslednji dnevi Pompejev**, roman, prevod.
Sofokles: **Antigona**, drama.
Dr. Engliš - Dr. Ogris: **Denar**, narodno-gospodarski spis.
Hauptmann - Funtek: **Potopljeni zvon**.
Fran Milčinski: **Fridolin Žolna**. II. in III.

Pripravljajo se za tisk izvirni spisi:

Cvetko Golar: **Bratje in sestre v Gospodu**, povest.
Dr. Rajko Nahtigal: **Primerjalni oris slovanskih jezikov**.
Dr. Fran Veber: **Psihologija jezika**, s posebnim ozirom na slovenski jezik in **Estetika**.
Rado Murnik: **Matajev Matija**, **Mladi janičar**, **Tujec**.

Prevodi:

Sienkiewicz: **Quo vadis?**, roman.
L. Andrejew: **Črne maske**, **Jekaterina Ivanovna**, drami.
Oskar Wilde: **Slika Doriana Graya**, roman.
Dostojevskij: **Idiot**, roman v 3 knjigah.
Tolstoj: **Vstajenje**, **Ana Karenina**, **Kreutzerjeva sonata**.

Da pripomoremo k razširjanju, razmahu in populariziranju slovenske knjige, smo pričeli izdajati

„SPLOŠNO KNJIŽNICO“,

ki bo obsegala vse panoge književnosti, med njimi posebno: **leposlovstvo, dramske in mladinske spise, znanstvo, strokovne vede, umetnost, zbirko zakonov in naredb** in razne druge.

V tem okvirju namerava založba redno izdajati **izvirna slovenska leposlovna in znanstvena dela, eseje, študije in spise poljudno-znanstvene, strokovne in zabavne vsebine** ter zlasti vsa boljša dela iz **starejše slovenske književnosti**, ki so danes širokemu občinstvu skoro nedostopna, razen tega pa tudi dobre **prevode** iz **svetoyne leposlovne in strokovne književnosti**.

Knjige bodo izhajale v neprisiljeni vrsti, **lepo opremljene**, broširane in vezane, v **enotnem formatu 15×12 cm** in z ozirom na današnje razmere po kolikormogoče **nizkih in zmernih cenah**.

V nadi, da najde njena dobra volja dovolj odziva, vabi podpisana založba vse one, ki ljubijo lepo in dobro slovensko knjigo, da vstopijo v krog njenih odjemalcev.

Založba

Zvezne tiskarne in knjigarne
v Ljubljani, Wolfova ul. 1.